

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega zavoda

**PREHRANA KOT SESTAVINA KAKOVOSTI
VRTCA**

Stina Čepak

Ljubljana, april 2010

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
Visokošolskega programa

PREHRANA KOT SESTAVINA KAKOVOSTI VRTCA

Kandidatka: Stina Čepak
Številka indeksa: 040 32333

Mentor: izr. prof. dr. Zdravko Pečar

Ljubljana, april 2010

Povzetek

V moji diplomski nalogi sem se omejila na nepridobitne organizacije. V teoretičnem delu bom predstavila njihovo opredelitev, vrste, značilnosti ter njihovo delovanje. Sledi podrobna opredelitev poslovanja javnih zavodov ter nadzor nad delovanjem javnega zavoda. Osrednji del naloge zajema predstavitev Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana kot nepridobitna organizacija. Zavod daje veliko prednost zdravstveni vzgoji prebivalstva in zahteva, da vrtci zagotavljajo ustrezno prehrano in razmere za varno in zdravo otroštvo zato je začel izvajati program promocije zdravja v vrtčevskem okolju »Zdravje v vrtcu«. Zadnji del naloge pa se nanaša na Vzgojno – varstveni zavod Trebnje, njihovo ustanovitev, poslanstvo ter program predšolske vzgoje. Vzgojno – varstveni zavod Trebnje bi lahko izboljšal prehranjevanje otrok v vrtcu kot tudi zahteva Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana, zato je zadnji del naloge namenjen opisu problematike prehranjevanja v vrtcu in izboljšanju tega problema.

V empiričnem delu diplomskega dela so predstavljeni rezultati raziskave, s katero smo ugotavljali kako se prehranjujejo otroci v Vzgojno – varstvenem zavodu Trebnje in ali se pravilno in zdravo prehranjujejo. Obdelani so bili podatki, pridobljeni iz anketnega vprašalnika, ki je bil namenjen staršem predšolskih otrok iz Vzgojno – varstvenega zavoda Trebnje. V raziskovalnem vzorcu je sodelovalo 20 staršev predšolskih otrok. Raziskava je bila izvedena maja 2009. V tem delu so bile preverjene in ovrednotene zastavljene hipoteze.

Iz rezultatov anketnega vprašalnika je bilo razvidno, da kar 60% staršev ni zadovoljnih s hrano v vrtcu. Starši so ugotovili, da je v vrtcu preveč industrijsko predelane hrane in tako tudi otroci premalo zaužijejo svežih, naravnih obrokov. Več kot polovica staršev bi tudi spremenila jedilnik v vrtcu. Starši so po večini mnenja, da prehrabene navade, razvite v otroštvu, ostanejo vse življenje. Kar večina staršev tudi spodbuja otroka k zdravi prehrani in tako ga nauči zdravega prehranjevanja in manj izbirčnosti. Vsi anketirani starši se zavedajo pomembnosti zdrave prehrane otroka.

Ključne besede: nepridobitna organizacija, javni zavodi, vrtec Trebnje, prehrana v vrtcu, program zdravje v vrtcu.

Summary

My dissertation analyses non-profit organisations. In the theoretic part, I will try to present their definition, types, characteristics and activity. Following, there is a detailed definition of public institutions management and surveillance of their activities. The main part of the dissertation focuses on the presentation of the Health Care Institute of Ljubljana (Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana) as a non-profit organisation. The Institute gives huge priority to the population health education and expects the kindergartens to assure suitable nutrition and conditions for a safe and healthy childhood. That is why it started to perform a programme of health-promotion in kindergarten environment called "Health in Kindergarten". The last part of my composition concentrates on the Education and Care Institute of Trebnje (Vzgojno-varstveni zavod Trebnje), its foundation, mission and pre-school education programme. The Education and Care Institute of Trebnje could improve child nutrition as requested by the Health Care Institute of Ljubljana, which is why a large part of my dissertation deals with the kindergarten nutrition issue and the improvement of this issue.

In the empirical part of the dissertation, there is a presentation of the results of the survey that we used to determine how the children in the Education and Care Institute of Trebnje (Vzgojno-varstveni zavod Trebnje) are nourished, and if their nutrition is suitable and healthy. We analysed the data acquired with a questionnaire given to the parents of the preschool children from the Education and Care Institute of Trebnje. The survey sample included 20 parents of the preschool children and it was performed in May 2009. This part of the dissertation checked and evaluated the hypotheses.

The results of the questionnaire showed that 60% of the parents are not satisfied with the food in the kindergarten. They determined that the kindergarten uses too much industrially processed food and thus the children consume insufficient fresh, natural meals. More than a half of the parents would change the menu in the kindergarten. Most of the parents believe that the nutrition habits, developed in childhood, remain for the whole life. Mostly, the parents stimulate children to consume fresh food, thus teaching them to eat healthy and not be very particular about the food. All of the parents questioned are aware of the importance of healthy child nutrition.

Key words: non-profit organisation, public institutes, Trebnje Kindergarten, kindergarten nutrition, "Health in Kindergarten" programme.

KAZALO

Povzetek.....	ii
Summary.....	iii
1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ	2
1.2 VRSTE NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ	3
1.3 ZNAČILNOSTI NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ.....	4
1.4 FINANCIRANJE	5
1.5 MANAGEMENT NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ.....	6
1.6 LASTNINSKE OBLIKE NEPRIDOBITNIH IN PRIDOBITNIH ORGANIZACIJ ...	6
1.7 INTERESNI UDELEŽENCI	7
2 ZAVOD KOT NEPRIDOBITNA ORGANIZACIJA.....	9
2.1 OKVIR UREDITVE ZAVODOV.....	9
2.2 POSLOVANJE JAVNIH ZAVODOV	10
2.3 ZNAČILNOSTI JAVNIH IN ZASEBNIH ZAVODOV	11
2.4 RAZLOGI ZA PRIPRAVO NOVEGA ZAKONA O ZAVODIH	12
2.4.1 Osrednja vprašanja ureditve zavodov z novim zakonom	12
2.4.2 Kratak povzetek predloga zakona o zavodih.....	14
3 ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO VARSTVO LJUBLJANA.....	19
3.1 PREDSTAVITEV JAVNEGA ZAVODA	19
3.2 USTANOVITEV JAVNEGA ZAVODA.....	19
3.3 POSLANSTVO IN VIZIJA JAVNEGA ZAVODA.....	20
4 JAVNI VZGOJNO - VARSTVENI ZAVOD TREBNJE	22
4.1 POSLANSTVO.....	22
4.2 USTANOVITEV IN PRAVNE PODLAGE ZA DELOVANJE VRTCA.....	22
4.3 OSNOVNI PODATKI O VRTCU	23
4.4 CILJI IN NALOGE VRTCA	24
4.4.1 Programi predšolske vzgoje	25
4.4.2 Program sodelovanja z okoljem	26
4.5 FINANCIRANJE VVZ TREBNJE	26
5 PREHRANA V VRTCU IN ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG.....	28
5.1 ZDRAVA PREHRANA V VRTCU.....	28
5.1.1 Problematika prehranjevanja v vrtcu	28
5.1.2 Problematika zastupitve z živili.....	29
5.1.3 Kako deluje skrb za otroke v vrtcu	30
5.2 SMERNICE ZDRAVEGA PREHRANJEVANJA V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM VRTCU	30

5.2.1	Prehranjevalne navade pri otrocih	33
5.2.2	Prehrana predšolskega otroka	35
5.3	PROGRAM ZDRAVJE V VRTCU	36
6	RAZISKAVA	37
6.1	CILJ RAZISKAVE	37
6.2	HIPOTEZE	37
6.3	METODE DELA	37
7	REZULTATI IN INTERPRETACIJA	38
8	ZAKLJUČEK	51
	LITERATURA	53
	VIRI	55
	SEZNAM TABEL	56
	SEZNAM TABEL IN GRAFOV	57
	PRILOGA	58
	IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	61

1 UVOD

Javni zavodi so nepridobitne organizacije, katerih temeljna dejavnost ni ustvarjanje dobička, temveč zagotovitev dobrin v javnem interesu. V javnih zavodih izvajajo družbene dejavnosti, kamor spadajo dejavnosti vzgoje, izobraževanja, znanosti, kulture, zdravstva, socialnega varstva in podobno. Država oziroma lokalne skupnosti tako preko javnih zavodov organizirajo javno preskrbo za svoje državljane oziroma občane in jim omogočajo bolj varno, zdravo, kvalitetno življenje. Na podlagi tega lahko rečemo, da so javni zavodi podaljšana roka države oziroma lokalne skupnosti, prek katere le ta izvaja svojo servisno funkcijo in tako javnim zavodom omeji samostojnost poslovanja. Poleg opravljanja temeljne dejavnosti (to je opravljanje dejavnosti javne službe), ki jo javnim zavodom določi ustanovitelj, pa javni zavodi lahko opravljajo tudi tržno (lastno) dejavnost, čeprav je to v nasprotju z osnovno opredelitvijo zavoda kot nepridobitne organizacije.

Nepridobitne organizacije so pomemben institut civilne družbe in nujnost za obstoj pravne države in demokracije. Predstavljajo konkurenčnost državnemu oziroma širšemu javnemu sektorju v zvezi z izvajanjem določenih nalog. Praviloma delujejo v širšem javnem interesu. V sodobnem svetu je njihov pomen vse večji in posebno pozornost jim posveča tudi Evropska Unija. Predstavljajo instrument razširitve možnosti in svobodne izbire posameznikov. S tem smo državljani prevzeli v večji meri sposobnost odgovornosti za svoj razvoj in za razvoj družbe in dobili večjo možnost za vpliv na svojo lastno situacijo.

Nepridobitne organizacije delujejo na različnih področjih, kot so: javna uprava, šolstvo, zdravstvo, socialno skrbstvo, kultura in umetnost, šport, politika in drugo. Od pridobitnih organizacij jih v prvi vrsti ločimo na podlagi ciljev, ki si jih postavljamo. Tako lahko rečemo, da so cilji pridobitnih organizacij pridobitni in jih je mogoče meriti z denarjem, medtem ko so cilji nepridobitnih organizacij nepridobitni in jih, vsaj neposredno, ne moremo meriti z denarjem. Nepridobitne organizacije ne ustvarjajo dobička, temveč ugotavljajo le presežek prihodkov nad odhodki, ki ga lahko uporabijo za financiranje dejavnosti oziroma namena, za katerega je bila pravna oseba ustanovljena.

V prvem delu je predstavljena opredelitev nepridobitnih organizacij, njihove vrste, značilnosti in obsege delovanja ter management nepridobitnih organizacij. Prikazan je tudi način financiranja, ki se zelo razlikuje od pridobivanja sredstev v pridobitnih organizacijah.

Drugi del naloge predstavlja zavod kot nepridobitno organizacijo. Podrobno je opredeljeno poslovanje javnih zavodov ter okvir ureditve zavodov. Sedanji Zakon o zavodih, kljub svojim pozitivnim učinkom, danes vsebuje vrsto nedorečenosti: premoženje javnih zavodov, njihovo financiranje, primerljivost upravljanja in določenost javne statusne oblike. Zato je v nadaljevanju naloge prikazan predlog novega Zakona o zavodih, ki naj bi dal odgovor na vse te nedorečenosti.

V svojem diplomskem delu bom predstavila Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana kot nepridobitno organizacijo. Med območnimi zavodi je Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana tako po velikosti, kot po številu prebivalcev zdravstvene regije na kateri izvaja svoje poslanstvo največji.

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana je v letu 2006 oblikoval in začel izvajati program promocije zdravja v vrtčevskem okolju "Zdravje v vrtcu". Zavod daje veliko prednost zdravstveni vzgoji prebivalstva, tako da že kot otrok se nauči pravilnega prehranjevanja tako v vrtcih kot doma. Zdravstvena vzgoja prebivalstva je ena izmed osnovnih metod dela v socialni medicini. Vse preveč ljudi je izpostavljenih zdravju škodljivim dejavnikom oziroma nezdrave vzgoje.

Podrobno je opisan in predstavljen Vzgojno – varstveni zavod Trebnje. Poleg osnovnih podatkov o zavodu, ciljih, nalogah in financiranju je predstavljena tudi prehrana v vrtcih in zdrav življenjski slog.

V zaključku svojega diplomskega dela bom še preučila problematiko nepravilnega prehranjevanja v Vzgojno varstvenem zavodu Trebnje in kako izboljšati prehranjevalne navade otroka. Pomembno je, da že kot otrok se nauči zdravega življenja, tako bo tudi odraščal in nadaljeval s pravilnim in zdravim življenjem.

1.1 OPREDELITEV NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ

Sodobno gospodarstvo in država sta nezmožna zadovoljevati potrebe posameznikov po določenih storitvah. Rezultat tega je povečanje števila ustanovljenih nepridobitnih organizacij. V literaturi ne obstaja enotna opredelitev zanje. V angleščini so običajno označene kot nonprofit organizations, včasih še celo kot not-for-profit organizations. Prevodu v slovenščini ustrezajo različne sopomenke, ki se uporabljajo v ekonomskem jeziku: nedobičkonosne, nepridobitne, nevladne, neodvisne, dobrodelne, volonterske, iz davkov izvzete in druge organizacije. Glede na pravno ureditev teh organizacij bi jih lahko bolj natančno imenovali organizacije, ki ne delijo dobička.

Vsaka organizacija kot ciljna združba ljudi je izid delitve dela, ki je osnova materialnih in nematerialnih dosežkov človeške civilizacije. V toku zgodovine so se razvile raznolike oblike organizacije. Ljudi so se združevali v organizacije zaradi zadovoljevanja lastnih potreb. Svoje interese kot posamezniki niso mogli uresničevati, to jim je omogočilo šele organizacija kot združba ljudi. Organizacije lahko delimo na pridobitne in nepridobitne (Trunk Širca in Tavčar 1998, 2).

Namen lastnikov oz. ustanoviteljev nepridobitnih organizacij je pridobivanje zelenih koristi. Po teh koristi določijo smotre in njim podrejene cilje ter merila in standarde za doseganje le-teh in ciljev s strategijami. Strategije obsegajo dejavnost, urejenost in sredstva za doseg ciljev.

Ustanovitelji nepridobitnih organizacij so posamezniki ali skupine, ki se združijo zaradi doseganja zaželenih koristi iz treh razlogov:

- da izvršujejo javna dela, ki jim jih je dodelila država,
- da zadovoljijo potrebo po storitvah ali drugih materialnih dobrinah, ki jih ne država ne druge profitne organizacije ne morejo zadovoljiti na trgu,
- da vplivajo na politiko države, gospodarstva in drugih nepridobitnih organizacij.

Kljub vsemu pa so te koristi težko merljive. Ameriški teoretiki navajajo kot bistveno razliko od ostalih oblik organizacij prostovoljnost delovanja in udejstvovanja. Tako je nepridobitna organizacija ciljno orientiran, socialen, odprt, dinamičen in sestavljen sistem. Njen cilj je zadovoljevati potrebe različnih interesnih skupin s proizvodi in storitvami. Ustvarjenega dobička organizacija ne sme razdeliti med člane, temveč ga nameni za razširitev, rast in izboljšanje kakovosti storitev in dobrin. Zgornja definicija se uporablja v evropskem in našem pravnem sistemu. Ameriška definicija nepridobitne organizacije je še malo bolj natančna in predvsem dobro vodilo pri trženju nepridobitnih organizacij. Nepridobitnim organizacijam je dovoljeno služenje dobička, ki ga morajo nameniti financiranju bodočih storitev ali ga razdeliti med posameznike, ki nikakor niso vpleteni v delovanje organizacije.

Temeljni cilj nepridobitnih organizacij ni doseganje morebitnih dobičkov, ampak zagotavljanje čim širše ravni zadovoljenosti potreb različnih interesnih skupin z zagotavljanjem stvari oziroma predvsem storitev. Prav tako večina opravil v njih temelji na prostovoljnem delu. Nepridobitne organizacije zaradi svoje narave niso sposobne pridobivati lastnih sredstev, zaradi tega so v veliki meri odvisne od subvencij, donacij, članarin, prihodkov od prodaj storitev in proizvodov, ki niso nujno prodajani po tržni ceni. Trženjsko razmišljanje v nepridobitnih organizacijah je postalo obvezen del delovanja in razmišljanja v nepridobitnih organizacijah.

1.2 VRSTE NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ

Mednarodna klasifikacija (Classification of Nonprofit Organisations – ICNPO) izhaja predvsem iz Standardnih industrijskih klasifikacijskih razredov. V Sloveniji je to klasifikacijo še dopolnila dr. Zinka Kolarič, in sicer (Levičar, 1999, str. VII):

1. kultura in umetnost,
2. šport in rekreacija,
3. izobraževanje in raziskovanje,
4. zdravje,
5. socialne storitve,
6. okolje,
7. razvoj in stanovanja,
8. zakonodaja in politika,
9. filantropija (človekoljubje),
10. mednarodne aktivnosti,
11. religija,

- 12. poslovna in profesionalna združenja in sindikati,
- 13. ostalo.

V Sloveniji na podlagi naslednjih aktov: Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/91, 45/94), Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 60/95, 61/06), Zakon o ustanovah (Uradni list RS, št. 60/95, 53/05), in še nekaterih drugih zakonov, ki urejajo različna področja gospodarske infrastrukture, spadajo v nepridobitni sektor vzgoja in izobraževanje, znanost, kultura, šport, zdravstvo, socialno varstvo, otroško varstvo, varstvo invalidov, socialno zavarovanje ali druge dejavnosti, če cilj opravljanja dejavnosti ni pridobivanje dobička. Prav tako sodijo v ta sektor tudi določena področja pridobivanja javnih dobrin – energetika, promet in zveze, komunala, vodno gospodarstvo, gospodarjenje z drugimi vrstami naravnega bogastva, varstvo okolja, kjer je pridobivanje dobička podrejeno zadovoljevanju javnih potreb.

Najbolj običajna in pogosta členitev nepridobitnih organizacij poteka glede na njihovo pravno naravo oz. njihove ustanovitelje, ki so lahko republika, občina, mesto, druge javne pravne osebe, pooblaščenice z zakonom, domače in tuje pravne in fizične osebe in sicer:

- javne nepridobitne organizacije, ki služijo javnemu interesu;
Sem prištevamo organe in organizacije, ki izvajajo funkcije države, organe lokalnih skupnosti, javne zavode, javne gospodarske zavode.
- Napol javne organizacije so tiste nepridobitne organizacije, pri katerih gre za sodelovanje zasebnega in javnega sektorja;
Sem prištevamo gospodarske in obrtne zbornice.
- privatne (zasebne) nepridobitne organizacije, ki služijo tako javnemu interesu kot tudi skupnemu interesu članov določenih skupin. Ustanavlja jih zasebni sektor;
Sem prištevamo zavode, zadruge, gospodarska interesna združenja, politične stranke, društva, ustanove, verske skupnosti, sindikate, politična združenja, dobrodelne organizacije, organizacije potrošnikov.

Privatne organizacije lahko glede na davčno obravnavo njihovega financiranja delimo na dobrodelne, komercialne in članske. Pri prvih so donacije in prispevki financerjev obravnavani kot davčne olajšave, pri drugih in tretjih pa ne.

1.3 ZNAČILNOSTI NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ

Temeljne ožje značilnosti nepridobitnih organizacij so:

- mnogoteri javnost organizacij. Nepridobitne organizacije imajo na eni strani ustanovitelje in donatorje, ki lahko vplivajo na delovanje organizacij in katerim mora biti omogočen vpogled v delovanje organizacije in razpolaganje s sredstvi. Na drugi strani se nahajajo uporabniki storitev organizacij, ki se zanimajo za "programe" ki jih ponujajo posamezne organizacije;

- multipli oz. večstranski cilji. Za razliko od pridobitnih organizacij, kjer je glavni in osnovni cilj maksimiranje dobička oz. povečevanje vrednosti organizacije za njene lastnike, imajo nepridobitne organizacije več kot en cilj. Njihov temeljni cilj je povečevanje splošne družbene blaginje z učinkovito in uspešno rabo prvin organizacije. Dejavnosti so posvečene povečevanju družbene blaginje. Na drugi strani pa je cilj pridobivanje sredstev oz. finančnih sredstev za doseganje zaželenih dosežkov;
- nepridobitne organizacije praviloma ponujajo storitve. Neposredni učinki njihovega delovanja so praviloma realne dobrine v obliki storitev, lahko pa so tudi nominalni, denarni ali realni v obliki predmetov;
- odprtost za javnost in možni netržni pritiski .

Glavni cilj nepridobitnih organizacij je izpolnjevanje poslanstva ob sočasni zahtevi po doseganju finančnih rezultatov. Le-ti namreč lahko na dolgi rok zagotavljajo poslovanje in s tem izpolnjevanje poslanstva nepridobitne organizacije.

1.4 FINANCIRANJE

Ena izmed posebnosti nepridobitnih organizacij je njihovo financiranje. Te ne morejo preživeti s prodajo storitev oz. produktov in so zaradi tega odvisne od svojih darovalcev, sponzorjev oz. donatorjev. Uspešno zbiranje sredstev bi moralo biti del trženjskega načrta vsake nepridobitne organizacije in vpeto v celotno delovanje in obnašanje organizacije, ne bi smelo veljati samo za nekaj ljudi, ki so zadolženi za to. Po drugi strani je dober trženjski načrt pogoj za zbiranje sredstev.

V vsaki organizaciji se določi posebna oseba ali tim ljudi, ki skrbijo za zbiranje denarja za fundacijo. Bistvena stvar, ki se je morajo pri nabiranju sredstev zavedati, je, da ne smejo svojih donatorjev oz. sponzorjev obravnavati kot ciljne tarče, ampak kot partnerje, s katerimi naj bi se poskušali dolgoročno povezati.

Glede na stanje v Sloveniji bi lahko darovalce oz. vire financiranja nepridobitnih organizacij razdelili na:

- članarine,
- donacije posameznikov in podjetij (tujih in domačih),
- lastne ekonomske aktivnosti organizacij,
- državne subvencije in donacije (na državni in lokalni ravni),
- sredstva, pridobljena od pokojninskih skladov in skladov za zdravstveno zavarovanje,
- prihodki, pridobljeni od prodaje srečk pri nacionalni loteriji (namenjeni organizacijam za pomoč prizadetim).

1.5 MANAGEMENT NEPRIDOBITNIH ORGANIZACIJ

Vse organizacije, tako pridobitne, kot nepridobitne izhajajo iz istih izhodišč, ki obsegajo:

- ustanavljanje in posedovanje organizacij,
- postavljanje in odstavljanje managerjev;
- osnovne osebnostne značilnosti in zmožnosti managerjev,
- osnovne dejavnosti managerjev;
- osnovnega položaja (vloge) managerjev v organizaciji.

Znanja o managementu nepridobitnih organizacij izhajajo iz znanj o managementu organizacij nasploh. Zaradi specializiranosti nepridobitni organizacij je racionalno privzemati vsa splošno veljavna znanja o managementu ter jim dodajati znanja, ki zadevajo posebnosti nepridobitnih organizacij. Prav tako velja, da so znanja o managementu posameznih vrst nepridobitnih organizacij sestavina znanj o managementu nepridobitnih organizacij nasploh; zato jih kaže obravnavati z dodajanjem znanj, ki obsegajo posebnosti posameznih vrst nepridobitnih organizacij. Premočno vnašanje konceptov in delovnih metod iz pridobitnih v nepridobitne organizacije brez upoštevanja posebnosti notranjih kultur nepridobitnih organizacije, se praviloma ne obnese.

Pri nas še vedno prevladuje mnenje, da je pravo mesto managementa v svetu biznisa in denarja, da pa v svetu kulture, zdravstva, šolstva, civilne družbe, javnih služb in podobnem management nima kaj iskati. V tem svetu se vsak manager doživlja kot tujek in se klasificira v razponu od birokrata, tehno krata, legalista do kapitalista. Posledice tega so, da pravi managerji s kariero niti ne pomislijo, da bi povezali svojo usodo z nepridobitnim sektorjem. Po drugi strani pa nepridobitne organizacije hrepenijo po sposobnih direktorjih, ki jih ni na voljo. Takšna miselnost je nadaljevanje globoko zakoreninjenih predsodkov, nezaupanja in zavračanja t.i. tehnomanerjev, ki so bili v nekdanjem sistemu nekaj časa ožigosani kot tisti, ki so skrenili s partijske linije (Jelovac D., str.22).

1.6 LASTNINSKE OBLIKE NEPRIDOBITNIH IN PRIDOBITNIH ORGANIZACIJ

Tabela z vsemi lastninskimi oblikami, ki jih v Sloveniji najdemo na podlagi delitve na pridobitne in nepridobitne oblike, je naslednja:

Tabela 1: Lastninske oblike pridobitnih in nepridobitnih organizacij v Sloveniji

VRSTA ORGANIZACIJ	NEPRIDOBITNE	PRIDOBITNE
	<ul style="list-style-type: none">• organizacije, ki izvajajo državne funkcije in funkcije	

JAVNE	lokalne samouprave <ul style="list-style-type: none"> • javni zavodi (šole, bolnišnice, zavod za zaposlovanje...) • javni gospodarski zavodi 	javna podjetja
NAPOL JAVNE	<ul style="list-style-type: none"> • zbornice (gospodarske, obrtne,...) 	<ul style="list-style-type: none"> • javna podjetja z udeležbo zasebnega kapitala • zasebna podjetja s koncesijo
ZASEBNE	<ul style="list-style-type: none"> • društva • zasebni zavodi • ustanove • zadruga • gospodarska interesna združenja • gospodarske družbe za opravljanje neprofitnih dejavnosti • politične stranke • verske skupnosti • sindikati • poklicna združenja 	<ul style="list-style-type: none"> • podjetja: • samostojni podjetniki • gospodarske družbe • povezane družbe • banke • zavarovalnice

Vir: Šporar, P., (2000), Kako jadрати čez nemirne vode managementa nevladnih organizacij?

1.7 INTERESNI UDELEŽENCI

Udeleženci so vsi posamezniki, skupine (formalne in neformalne) ter organizacije, ki imajo interese glede delovanja organizacije ter lahko pomembno delujejo nanjo. Na delovanje nepridobitnih organizacij vplivajo notranji in zunanji udeleženci, ki izhajajo iz zunanjega okolja. Nepridobitno organizacijo in udeležence povezujejo menjalni procesi.

Pomembne skupine zunanjih udeležencev nepridobitne organizacije so (Mintzberg 1983, 32-46):

- lastniki oz. ustanovitelji,
- konkurenti in posamezniki, ki se potegujejo za iste vire sredstev,
- strokovne in stanovske organizacije,
- politika in državna uprava.

Pomembne skupine notranjih udeležencev nepridobitne organizacije so:

- vršni manager,
- srednji managerji,
- strokovnjaki,
- kvalificirano podporno osebje,
- nekvalificirano podporno osebje,
- kvalificirani izvajalci.

Vse skupine notranjih udeležencev organizacije imajo svoje lastne interese. Naloga managerja je, da na osnovi vpliva, moči in znanja snuje notranje zavezništvo v organizaciji ter povezuje interese posameznih skupin.

Med najbolj temeljne naloge managementa nepridobitne organizacije sodi usklajevanje interesov, kar je pogosto zahtevnejše kot v pridobitnih organizacijah.

Usklajevanje interesov je uspešno, če večini udeležencev prinese kar največji presežek koristi nad škodami. To ne pomeni, da so vsi deležni enakega presežka, pač pa, naj tudi manj vplivni dobijo svoj presežek, čeprav še tako skromen. Rešitev mora bit pravična do vseh udeležencev; vsak naj dobi, kar mu gre (Trunk Širca in Tavčar 1998, 23).

Predpogoj za trajno in uspešno usklajevanje je poglobljeno spoznavanje interesov udeležencev ter možnosti za povezovanje udeležencev v interese skupine – zavezništva. Če so vplivi pomembnih udeležencev zelo neenakomerno porazdeljeni, lahko to povzroči, da nepridobitna organizacija deluje v nasprotju s svojo vizijo. To se lahko zgodi, če je organizacija odvisna od enega financerja in skrbi predvsem za njegove interese, šele potem pa za interese uporabnikov, zaradi katerih je bila ustanovljena (Turk Širca in Tavčar 1998, 23).

2 ZAVOD KOT NEPRIDOBITNA ORGANIZACIJA

Zavod je tipična pravno-organizacijska oblika predvidena za opravljanje nepridobitnih družbenih dejavnosti, kot gospodarski zavod pa tudi za opravljanje druge dejavnosti.

Delovanje in ustanovitev zavoda predpisuje Zakon o zavodih (Ur. l. RS št. 12/91, 45/94). Ta opredeljuje zavod kot organizacijo za opravljanje dejavnosti s področja vzgoje in izobraževanja, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega, invalidskega in socialnega zavarovanja in drugih dejavnosti, katerih cilj opravljanja ni pridobivanje dobička.

Bistven element za opredelitev zavoda je njegova nepridobitnost, kar seveda ne pomeni, da zavodi ne bi smeli poslovati z dobičkom. Vsaka organizacija teži k temu, da krije vsaj stroške poslovanja, in zavod ni nič drugačen. Nepridobitna naravnost zavoda se kaže v tem, da mora dejavnost korektno opravljati ne glede na stopnjo dobička. Morebitnega dobička zavod tudi ne investira v podjetniško dejavnost, temveč ga porabi za razvoj lastne dejavnosti.

Z zakonom je predvidena tudi možnost, da poleg sredstev, ki jih je ustanovitelj (fizična ali pravna oseba) dolžan zagotoviti za ustanovitev in delo zavoda, nepridobitna organizacija pride do potrebnih finančnih sredstev z opravljanjem dodatnih dejavnosti, ki so po svoji naravi gospodarske. Zato društvo, zavod ali podobna nevladna organizacija tako kot gospodarska družba nastopa na trgu s prodajo blaga in storitev, le s to razliko, da mora dobiček, ki ga tako ustvari, nameniti uresničevanju in razvoju svoje osnovne dejavnosti.

V praksi pa se pojavlja veliko problemov, kljub temu, da so odnosi jasno definirani. Primarni razlog za to je treba iskati v dejstvu, da je bil celotni sektor z nastankom nove države brez milosti in prehodnega obdobja za prilagajanje potisnjen v utesnjen prostor med trgom in proračunom. Večina družbenih organizacij na takšno neusmiljeno črtanje iz proračunskih virov financiranje in prisilo, da morajo same poskrbeti za svojo usodo, ni bila pripravljena. Zato je uspelo le tistim nepridobitnim organizacijam, katerih management je dojel sporočilo zakonodajalcev in duha novega časa. Rezultat je bil bilančno razmišljanje in tržna praksa, ki neizogibno s seboj prinašata komercializacijo njihovega humanističnega poslanstva. To je prisililo managerje v nepridobitnem sektorju, da so poiskali nove vire financiranja in hkrati ohranili neodvisnost svojih organizacij od le teh. Pri tem so se opirali na uporabo enakih managerskih strategij, tehnik in modelov upravljanja ter standardov kulture, kot jih uporabljajo njihovi kolegi v profitnem sektorju.

2.1 OKVIR UREDITVE ZAVODOV

Temeljni opredelilni element javnega zavoda je javna služba. Javna služba pomeni zagotavljanje blaga (npr. zagotavljanje zdravil in ortopedskih pripomočkov, zagotavljanje akreditiranih šolskih učbenikov ipd.) in storitev (šolstvo, zdravstvo,

kultura, socialne dejavnosti ipd.), ki se v okviru posebne javnopravne ureditve izvaja v javnopravnem interesu in katere namen ni ustvarjanje dobička.

Javni zavod je ustanovljen zato, da opravlja javno službo. Javno službo lahko opravljajo tudi drugi izvajalci ne glede na vrsto pravne subjektivitete, vendar morajo pridobiti po posebnem postopku in s posebno koncesijsko pogodbo, dovoljenje ali licenco za takšno dejavnost.

Izključno javni zavodi pa so tista posebna statusna oblika, ki jim je dana pravica in dolžnost do izvajanja javne službe. Ta jim je dana neposredno z zakonom ali odlokom lokalne skupnosti in katerih namen ustanovitve in delovanja je izvajanje te službe.

Cilj javnega zavoda je torej z danimi, omejenimi sredstvi doseči maksimalne koristi in zadovoljstvo uporabnikov javne službe.

2.2 POSLOVANJE JAVNIH ZAVODOV

Javni zavodi zajemajo velik segment zaposlenih v Sloveniji, in sicer okoli 18 %. Zato je še zlasti pomembno, da se to področje celovito in transparentno uredi, tudi v kontekstu povečanja ekonomske učinkovitosti.

Dejavnosti, ki jih opravljajo javni zavodi, lahko na splošno razvrstimo v tri skupine:

- redna dejavnost javne službe;
- dejavnost javne službe, ki jo javni zavod prodaja na trgu;
- dejavnost, ki ne sodi v javno službo – tržna dejavnost.

Ker javni zavodi del prihodkov pridobivajo tudi s tržno dejavnostjo, je bilo z zakonom o računovodstvu določeno, da morajo prihodke in odhodke ter poslovni izid izkazati ločeno – iz naslova opravljanja javne službe in iz naslova prodaje blaga in storitev na trgu – ter tudi skupno.

Pri izkazovanju prihodkov velja splošno načelo, da so prihodki za izvajanje javne službe vsi prihodki, ki jih javni zavod prejme za opravljeno storitev javne službe, ne glede na to, ali gre za prihodke iz javnih ali zasebnih virov. K prihodkom od prodaje blaga in storitev na trgu tako spadajo le tisti prihodki, ki jih javni zavod ustvari s prodajo tistega blaga in storitev, ki niso opredeljene kot javna služba. Take storitve so največkrat: gostinske storitve, prodaja reklamnih izdelkov, promoviranje sponzorjev, trgovska dejavnost v lekarnah ipd. Tržna dejavnost javnih zavodov je torej opredeljena zelo ozko, zato je relativno malo.

Pri delitvi odhodkov na dejavnost javne službe in tržno dejavnost se v javnih zavodih najpogosteje uporabi razmerje, ki je bilo doseženo pri prihodkih, čeprav je to možnost, ki jo predpisi dopuščajo le v skrajni sili. Problem razmejevanja odhodkov je namreč povezan s spremljanjem stroškov po stroškovnih mestih, mestih odgovornosti in kontih, kar v mnogih javnih zavodih še vedno ni urejeno. Vprašanje je, koliko

stroškov v javnih zavodih dejansko nastaja pri izvajanju redne javne službe, ki se financira iz javnih virov, koliko pri opravljanju storitev javne službe za trg in koliko pri izvajanju lastnih tržnih dejavnosti. Ta problem postavi pod vprašaj tudi izkazani poslovni izid javnih zavodov, zlasti ko se ugotavlja ločeno za javno službo in tržno dejavnost. Na eni strani naj bi namreč javni zavodi kot neprofitne organizacije, v delu ko gre za dejavnost javne službe, poslovali s pozitivno ničlo, na drugi strani pa jim je dovoljeno, kar je sicer v protislovju z neprofitnim značajem javnega zavoda, pri tržni dejavnosti maksimirati dobiček (presežek prihodkov nad odhodki). Ker je v sedanji pravni ureditvi javnim zavodom omogočeno tudi, da presežek prihodkov nad odhodki iz tržne dejavnosti namenijo za povečanje sredstev za izplačilo dodatne delovne uspešnosti, lahko ohlapni računovodski predpisi vodijo v skušnjava, da v javnih zavodih del stroškov, ki nastanejo pri tržni dejavnosti, prikažejo kot stroške javne službe.

2.3 ZNAČILNOSTI JAVNIH IN ZASEBNIH ZAVODOV

Značilnosti javnih zavodov:

- tržišče opredeljuje upravni organ,
- financiranje iz proračuna (brezplačne storitve),
- vpliv tržišča je praviloma skromen,
- pooblastila in obveznosti omejujejo avtonomnost in gibljivost,
- ne more nasilno poseči v snovanje in izvajanje zamisli,
- državljani se pogosto lastništvo obnašajo in uveljavljajo pričakovanja o vsebini in izvajanju dejavnosti organizacije,
- smotri in cilji so nestalni, kompleksni in jih je težko opredeliti,
- merila – standardi uspešnosti so negotovi, se nenehno spreminjajo ob volitvah in imenovanjih, kar spodbuja nedejavnost,
- izvajanje poverjene dejavnosti pod okriljem države.

Značilnosti zasebnih zavodov:

- tržišče opredeljujejo upravljalni organi in uporabniki,
- izrecna in ne izrecna franšiza (privilegij, koncesija za izvajanje storitev v določenem delu tržišča),
- sestavljeno financiranje iz proračuna in iz plačil za storitve,
- vplivi tržišča so mešani – neizraziti,
- dajalci pravic (franšiz, koncesij, privilegij) omejujejo avtonomnost in gibljivost teh organizacij,
- smotrov je v zasebnih organizacijah več, zato nastajajo nesoglasja o ciljih,
- značilna je tudi nejasna prioriteta – enakopravnost ali učinkovitost,
- izvajanje poverjene dejavnosti znotraj strukture dejavnosti. (Trunk Širca in Tavčar 1998, 13).

2.4 RAZLOGI ZA PRIPRAVO NOVEGA ZAKONA O ZAVODIH

Javni zavodi so v Sloveniji še zmeraj urejeni z zakonom o zavodih iz leta 1991, kot eni od t.i. osamosvojitvenih zakonov. Predvsem je bil takratni motiv zakonodajalca najti sodobnejšo obliko za opravljanje družbenih dejavnosti, kot jih je urejal v SFRJ Zakon o združenem delu. Z zakonom o zavodih je bil odpravljen sistem svobodne menjave dela in razveljavljen zakon o združenem delu. Na področju gospodarstva je to bilo storjeno z zakonom o podjetjih leta 1988, spremembe leta 1990 pa so narekovale, da se ob spremenjenem ustavnem in političnem sistemu spremeni tudi statusna ureditev pravnih oseb, namenjenih opravljanju negospodarskih dejavnosti. Sedanji javni zavodi so danes enotno urejeni skupaj z drugimi zavodi in so nastali tako, da so se takratne organizacije združenega dela preoblikovale v javne zavode.

Vendar takratni zakon, sprejet v času velikih sprememb, kljub svojim pozitivnim učinkom, danes vsebuje vrsto nedorečenosti. To velja predvsem za področje opravljanja javnih služb v statusni obliki javnih zavodov. Novi področni zakoni (s področja šolstva, zdravstva, kulture ipd.), sprejetih v zadnjih letih, so prinesli vrsto specifičnih novih ureditev. Poleg tega pa so že od leta 1991 ostala odprta vprašanja premoženja javnih zavodov, njihovega financiranja, primerljivega upravljanja in določenosti javne statusne oblike. Na ta vprašanja bo odgovoril prihajajoči zakon o zavodih.

2.4.1 Osrednja vprašanja ureditve zavodov z novim zakonom

S spremembo statusno-pravne ureditve javnih zavodov, ki jo bo prinesel novi predlog zakona o javnih zavodih, bo zakonodajalec vnesel tudi nekatere sodobne principe sodobnega korporacijskega upravljanja t.i. negospodarskih dejavnosti. Zakon je v postopku pred odbori Vlade Republike Slovenije in nadaljuje pot proti Državnemu zboru.

Predlog zakona o zavodih prinaša dve najpomembnejši novosti:

1. omogoča prenos premoženja z državne in lokalnih skupnosti na javne zavode, če je taka potreba javne službe in volja ustanovitelja ter
2. definira javno službo na področjih vzgoje in izobraževanj, znanosti, kulture, športa, zdravstva, socialnega varstva, otroškega varstva, invalidskega varstva, socialnega zavarovanja in drugih negospodarskih dejavnosti, ko cilj ni pridobivanje dobička.

S prenosom premoženja na zavode se povečuje individualna odgovornost managementa, transparentnost poslovanja in posledično predvideva večja ekonomska učinkovitost javnih zavodov na področjih, kjer je ta mogoča. Pri prehodu tega premoženja ne gre za privatizacijo, saj premoženje zavoda ne postane privatna, temveč ostane javna lastnina, pri čemer je pri tem konceptu bolj opredeljena odgovornost za upravljanje s premoženjem, kot je to pri konceptu neposredne državne lastnine. S tem se povečuje tudi poslovodna avtonomija direktorja oziroma

uprave javnega zavoda brez posebnega soglasja ustanovitelja. Za oddajo premoženja v najem javni zavod ne rabi zaprositi ustanovitelja za soglasje.

Nadalje predlog zakona zagotavlja večjo transparentnost poslovanja javnih zavodov tudi s tem, da natančno loči javno službo od drugih dejavnosti. Javna služba po novem zakonu pomeni zagotavljanje blaga in storitev, ki sodijo v opravljanje dejavnosti javne službe. Zagotavljanje ne pomeni prodaje, saj se na primer storitve osnovnega šolstva, primarnega zdravstva ipd. zagotavljajo brezplačno za uporabnika in odplačno iz javnih virov. Na isti način se zagotavlja tudi blago; na primer zdravila na zdravniški recept v lekarnah, nujni ortopedski pripomočki, ipd. Vendar se to blago in storitve zagotavlja tudi odplačno, ko uporabnik ali nekdo drug sofinancira ceno javne službe. Na primer pri doplačevanju cene javne službe otroškega varstva in oskrbe otrok v vrtcih, doplačevanju varstva v domovih za ostarele ipd.

Tako ima javna služba dva finančna vira:

- javni vir (proračun, lokalni proračun, sredstva ZZS ipd.),
- nejavni vir (doplačila uporabnikov javne službe).

Javne in nejavne vire opredeljuje zakonodaja s področja sistema plač v javnem sektorju.

Poleg tega lahko javni zavod opravlja v omejenem obsegu tudi dopolnilno dejavnost, ki je neposredno povezana z izvajanjem dejavnosti, za katero je ustanovljen. Obseg dopolnilne dejavnosti se določi z letnim delovnim načrtom. To opravlja tako, da v omejenem obsegu prodaja blago in storitve, ki ne sodijo v opravljanje dejavnosti javne službe, kot je določena v področnih zakonih, nacionalnih programih in v ustanovitvenih aktih javnega zavoda. To je na primer prodaja pijač v bifeju na šoli ali v domu za ostarele ali prodaja kosil v kuhinji vrtca, ki presegajo oskrbo otrok. Ta prodaja ne sme vplivati na obseg in kakovost javne službe. Če ustanovitelj ugotovi, da opravljanje dejavnosti vpliva na obseg in kakovost javne službe, lahko izvajanje te dejavnosti omeji.

Za uporabo javnih sredstev za opravljanje dejavnosti, ki niso javno financirane, tako pri izvajanju javne službe, kot dopolnilne dejavnosti, se morajo obračunati vsi stroški. To posledično pomeni pravično, uravnoteženo in predvidljivo financiranje javnih zavodov.

Ne nazadnje nov zakon predpisuje režim delitve presežkov ustvarjenih z drugo dejavnostjo usklajeno za zakonodajo o sistemu plač v javnem sektorju.

Poleg teh ključnih elementov so še številne izboljšave v predlaganem zakonu, ki jih ravno tako lahko štejemo med pomembne elemente za izdajo tega zakona. Te se nanašajo predvsem na bolj jasne opredelitve položaja zavodov in njihovih ustanoviteljev, na njihovo registracijo, na način njihovega upravljanja in odločanja, na položaj poslovodnega organa, na razmerja med javnimi zavodi in njihovimi

strankami, na načine komuniciranja med zavodi in njihovimi ustanovitelji, na povezovanje v skupnosti zavodov, na prostovoljno povezovanje v zbornico javnega sektorja, na nadzor nad delom zavodov ter na načine prenehanja in preoblikovanja javnega zavoda in zasebnega zavoda.

Na področju upravljanja zavodov je cilj zakona opredeliti naloge nadzornega organa (nadzorni svet) in organa operativnega upravljanja (direktor oziroma uprava) ter njuno medsebojno razmerje. Poleg tega opredeljuje še strokovni svet in uporabniški svet, ki pa ju glede na različnost zavodov pušča precej odprto. Upoštevajoč potrebe javne službe ali interesa ustanovitelja, se bosta ta dva organa lahko oblikovala od primera do primera.

Zakon ureja tudi odnose z uporabniki. Tako uresničuje moderno načelo odprtosti uprave na tem področju. Načelo odprtosti uprave je eno temeljnih načel evropske ureditve, ki ga ureja Pogodba o EU v drugem odstavku svojega 1. člena in kot tako močno vpliva na ureditve javne uprave v državah članicah. Predlagani zakon temu načelu dosledno sledi, pri čemer ne ureja samo odnose med javnimi zavodi in njihovimi uporabniki, ampak slednje vključuje tudi v samo upravljanje javnih zavodov.

Poleg tega je namen zakona na tem področju urediti tudi cene javne službe, uporabo presežka, zadolževanje in računovodstvo javnih zavodov.

Sedanji Zakon o zavodih je ob svoji uveljavitvi določil šestmesečni rok, v katerem so se lahko javni zavodi, ki niso izvajali javne službe, preoblikovali v gospodarske družbe. Te možnosti večina ni izkoristila, tako da imamo še sedaj veliko javnih zavodov, ki ne izvajajo javne službe in izpolnjujejo vse pogoje za preoblikovanje v gospodarsko družbo. Glede na to je tudi eden od ciljev predlaganega zakona določiti nove pravne okvire za preoblikovanje javnih in drugih zavodov v druge pravne osebe, ki glede na naravo svoje dejavnosti niso zavodi.

2.4.2 Kratek povzetek predloga zakona o zavodih

- Predlagani zakon v splošnih določbah najprej opredeljuje zavod kot statusno obliko osebe javnega prava in zasebni zavod kot posebno obliko zasebnega prava.
- Poglavje Ustanovitev zavoda opredeljuje ustanovitelje javnega zavoda (država, lokalna skupnost ali narodnostna skupnost). Ustanovitelji zasebnega zavoda so lahko fizične ali pravne osebe. Pravna oseba javnega prava je lahko ustanoviteljica zasebnega zavoda le s soglasjem ustanovitelja. Zakon ne vsebuje omejitve za tujce ipd. Zavod lahko ustanovi tudi več ustanoviteljev skupaj. Za Republiko Slovenijo izvajajo ustanoviteljske pravice Vlada Republike Slovenije, za lokalno skupnost svet lokalne skupnosti ali drug organ, določen s predpisom lokalne skupnosti, za samoupravno narodnostno skupnost pa njen reprezentativni organ. Za zasebni zavod izvajajo ustanoviteljske pravice njegovi ustanovitelji.

- V tem poglavju je tudi natančno opredeljena vsebina ustanovitvenega akta, ki ga sprejme ustanovitelj. S tem aktom se uredijo vsa razmerja med ustanoviteljem in zavodom. Če je ustanoviteljev več, ga morajo sprejeti vsi v enakem besedilu, pri čemer se njihove medsebojne pravice in obveznosti uredijo s tem aktom in s pogodbo. Akt o ustanovitvi javnega in zasebnega zavoda vsebuje temeljne statusne elemente, potrebne za sodno registracijo zavoda. Najpomembnejša novost je dolžnost ustanovitelja za trajno financiranje javne službe pri javnem zavodu, oziroma trajno financiranje dejavnosti zasebnega zavoda. Navedbe tega člena so obvezne in jih mora vsebovati vsak akt o ustanovitvi javnega ali zasebnega zavoda. Javni zavod odgovarja za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem. Poleg tega odgovarja za obveznosti javnega zavoda tudi ustanovitelj, razen če ni v ustanovitvenem aktu drugače določeno. Zasebni zavod odgovarja enako kot javni, s tem da ustanovitelj zmeraj odgovarja. Vpis v sodni register zavoda je konstitutivnega značaja. Z vpisom pridobi zavod lastnost pravne osebe. Firma označuje ime, s katerim zavod posluje. Firma ima lahko dodatne sestavine, ki zavod podrobneje označujejo. Te ne smejo biti take, da spravlja ali utegnejo spraviti v zmotu glede vrste ali obsega poslovanja ali da bi utegnile priti do zamenjave s firmo osebe ali bi kršile pravice drugih oseb. Sedež zavoda je v kraju, kjer je vpisan v sodni register.
 - V poglavju o dejavnosti javnega zavoda je opredeljena temeljna dejavnost, ki je zagotavljanje blaga in storitev javne službe. Javno službo določa zakon ali predpis lokalne skupnosti. Zakon dopušča, da javni zavod v omejenem obsegu prodaja svoje storitve in blago tudi na trgu (dopolnilna dejavnost), pri čemer to ne sme iti na račun temeljne dejavnosti. Obseg dopolnilne dejavnosti se določi z letnim delovnim načrtom. Zakon ureja tudi pogodbo o koncesiji za t.i. družbene dejavnosti, ko javno službo opravlja pravna (na primer zasebni zavod ali gospodarska družba) ali fizična oseba (na primer samostojni podjetnik) in ne javni zavod. S pogodbo o koncesiji se uredijo razmerja v zvezi z opravljanjem javne službe po tem zakonu.
- Poglavje upravljanje zavoda prinaša novost – najvišji organ ni več svet zavoda, ampak nadzorni svet. Poleg nadzornega sveta ima zavod še direktorja ali upravo, fakultativno pa tudi strokovni svet in uporabniški svet. Organ upravljanja javnega zavoda je direktor. Zavod ima lahko tudi več-člansko upravo. Če ima zavod več kot 500 zaposlenih, se obvezno imenuje uprava. Direktorja imenuje ustanovitelj na podlagi javnega natečaja. Direktor je imenovan za dobo petih let in je lahko ponovno imenovan.
- Peto poglavje vsebuje določbe o organizaciji javnega zavoda. Notranjo organizacijo javnih zavodov povsem prepušča njihovim ustanovitvenim aktom in statutom, s čimer zagotavlja njihovo organizacijsko prilagodljivost glede na njihovo dejavnost in spremembe v okolju. Pri tem daje možnost zavodom, da oblikujejo področne ali območne organizacijske enote, katerim lahko dajo določena pooblastila v pravnem prometu.

Zakon dopušča povezovanje javnih in zasebnih zavodov v skupnosti. Skupnosti zavodov opravljajo skupne zadeve za svoje člane.

Predlagani zakon na novo ureja zbornico javnega sektorja. To je prostovoljna zbornica, v katero se včlanjujejo javni zavodi ter fizične in pravne osebe, ki izvajajo javno službo na podlagi koncesije, licence, dovoljenja ipd.. Kolikor se v zbornico včlanijo javni zavodi, le-ti plačujejo članarino iz t.i. tržnih prihodkov (dopolnilne dejavnosti). To zakon izrecno predpisuje.

Ustanovitelj zbornice je Republika Slovenija. Zbornica javnega sektorja se ustanovi s podzakonskim aktom, ki ga sprejme Vlada Republike Slovenije v roku enega leta po uveljavitvi zakona. Zakon ureja minimalne statusne elemente za zbornico, da se lahko ustanovi. Zbornica je pravna oseba. Kot pravna oseba je lahko lastnica premičnih in nepremičnih stvari, lahko pridobiva pravice in prevzema obveznosti, lahko ustanavlja pravne osebe oziroma se vanje vključuje. Članstvo v zbornici je prostovoljno.

Cilji, zaradi katerih se ustanovi in deluje zbornica, so: varovanje in zastopanje interesov članov zbornice; svetovanje osebam javnega prava, ki opravljajo javno službo ter druge naloge.

- Povsem nova je ureditev odnosov z uporabniki, ki jo vsebuje šesto poglavje predlaganega zakona. Ta ureditev pomeni implementacijo enega od evropskih standardov za delovanje javne uprave, in sicer je to načelo odprtosti javne uprave. V tem okviru najprej ureja javnost dela javnega zavoda, ki opredeljuje predvsem način komuniciranja med javnim zavodom in uporabniki ter posebne načine njihovega obveščanja. To poglavje tudi določa prilagoditev delovnega časa javnih zavodov potrebam uporabnikov, načine zbiranja povratnih informacij o njihovem delu ter poti za pritožbe in pripombe uporabnikov.
- Novo poglavje je tudi poglavje o ureditvi programa dela in načinu poročanja zavoda. Vsak zavod mora imeti program dela, v katerem se določijo cilji in naloge v posameznem letu. Program dela mora biti finančno ovrednoten, pri čemer mora biti posebej razviden tisti del programa, ki ga neposredno financira ustanovitelj. V finančnem načrtu se določi, kako se bo dejavnost javne službe v tekočem letu financirala iz javnih in nejavnih virov ter kakšen je predvideni obseg dopolnilne (tržne) dejavnosti. Terminologija in vsebina poročanja zavodov je usklajena s predpisi s področja računovodstva. Javni in zasebni zavod sta dolžna poročati ustanovitelju z letnim poročilom o poslovanju.
- V poglavju o financiranju zavodov zakon ureja vire financiranja javnih in zasebnih zavodov. Zakon loči vire javnega zavoda in zasebnega. Javni zavod ima naslednje vire financiranja:
 - javne vire, namenjene za financiranje javne službe, ki jih predstavljajo sredstva javnih financ,
 - nejavne vire, namenjene za financiranje javne službe, ki jih predstavljajo v glavnem zasebna sredstva (na primer doplačila pri storitvah vrtcev, domov za upokojene, pa tudi izredni študij na fakultetah ipd.),

- prihodke iz dopolnilne dejavnosti (tržne dejavnosti),
- prihodke od upravljanja s premoženjem,
- donacije, volila in sponzorstva pravnih in fizičnih oseb,
- podobne vire.

Zasebni zavod ima zasebne vire financiranja in vire, pridobljene na podlagi sklenjenih koncesijskih pogodb.

Zakon ureja položaj javnih zavodov pri njihovem nastopanju na trgu. Če je javni zavod pri pridobivanju sredstev na tržni način uporabljal sredstva, namenjena za izvajanje javne službe, mora to obračunati in ta del prihodka nameniti v financiranje programa javne službe. Dejansko se to izvede na način, da ustanovitelj v tekočem letu zniža svoje finančne – proračunske obveznosti do javnega zavoda za del stroškov, ki se letno pokrijejo iz tržnih prihodkov zavoda.

Presežek prihodkov nad odhodki od dejavnosti zavod lahko uporabi za razvoj svojih dejavnosti. Javni zavod sme tudi uporabiti presežek za plače in nagrajevanje delovne uspešnosti zaposlenih v skladu s predpisi, ki urejajo sistem plač v javnem sektorju. O uporabi presežka prihodkov nad odhodki odloča nadzorni svet na predlog direktorja javnega zavoda s soglasjem ustanovitelja.

Omejeno je tudi zadolževanje javnih zavodov (ne zasebnih), ki se smejo zadolžiti samo v primeru, če je to določeno v njihovem letnem finančnem načrtu in če so izpolnjeni pogoji iz Zakona o javnih financah .

- Naslednje poglavje zakona sistematično ureja štiri vrste nadzora nad zavodi in sicer nadzor nad zakonitostjo njihovega dela (izvaja ustanovitelj), nadzor nad izvrševanjem predpisov oziroma inšpekcijski nadzor (izvajajo inšpekcijske službe), nadzor nad strokovnostjo dela (izvaja pristojno ministrstvo oz. organ lokalne skupnosti) ter finančni nadzor (izvaja računsko sodišče in ministrstvo, pristojno za finance).
- Predlog zakona ureja tudi razloge, zaradi katerih zavod preneha obstajati, in sicer zaradi ničnost vpisa zavoda v sodni register, na podlagi odločitve ustanovitelja, s preoblikovanjem v drugo pravno osebo, s pripojitvijo ali razdelitvijo, s stečajem, če ustanovitelj ne prevzame obveznosti ter v drugih primerih, določenih z zakonom.
- V prehodnih in končnih določbah je določen rok za uskladitev obstoječih javnih zavodov z določbami tega zakona, ki je štiri leta po njegovi uveljavitvi. Zavodi, ki niso javni zavodi in delujejo po Zakonu o zavodih iz leta 1991, se morajo uskladiti v istem roku.

Zakon nadalje ureja prehod premoženja javnih zavodov, ki po preoblikovanju preide v njihovo last. Določeno je tudi preoblikovanje javnih zavodov, ki ne izvajajo javne službe ali pa je ta v okviru njihove dejavnosti manjša od tržne. Ti javni zavodi se preoblikujejo v drugo pravno osebo (npr. v gospodarsko družbo), v kateri ima

ustanovitelj kapitalsko naložbo. Po preoblikovanju javnih zavodov se lahko dejavnost javne službe iz takšne gospodarske družbe izloči v javni zavod, lahko pa se z novo nastalo gospodarsko družbo sklene koncesija za njeno izvajanje.

Po simulaciji, ki jo je izdelal Urad za makroekonomske analize in razvoj Republike Slovenije, se bo na podlagi predlaganega kriterija preoblikovalo v druge statusne oblike 192 javnih zavodov (76 s področja izobraževanja in športa, 16 s področja zdravstva, 60 s področja socialnega varstva, 12 s področja kulture, 11 s področja raziskovanja in 17 z ostalih področij).

3 ZAVOD ZA ZDRAVSTVENO VARSTVO LJUBLJANA

3.1 PREDSTAVITEV JAVNEGA ZAVODA

Med najpomembnejša delovna področja Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana sodijo:

- higiena,
- zdravstvena ekologija,
- epidemiologija nalezljivih bolezni,
- socialna medicina,
- promocija zdravja.

Način delovanje Zavoda je naraven preventivno. Preventivno delo nagradujemo z raziskovanjem. Zavod je vpisan v evidenco raziskovalnih organizacij, ki po podatkih Agencije za raziskovalno dejavnost RS izpolnjuje pogoje za izvajanje proračunsko financiranih projektov.

Osnovno preventivno zdravstveno varstvo v republiki Sloveniji izvaja devet območnih Zavodov za zdravstveno varstvo (Celje, Koper, Kranj, Ljubljana, Maribor, Murska sobota, Nova Gorica, Novo mesto in Ravne na Koroškem) in Inštitut za varovanje zdravja RS. Zavodi so bili na podlagi sklepa vlade ustanovljeni leta 1992. Zavodi, predvsem z izvajanjem nacionalnega programa, uresničujejo strateške usmeritve države na področju preventivne medicine oziroma javnega zdravja.

Med območnimi zavodi je Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana – tako po velikosti, kot po številu prebivalcev zdravstvene regije na kateri izvaja svoje poslanstvo največji. Območje, ki ga pokriva s svojo dejavnostjo obsega 39 občin s približno 600.000 prebivalci.

3.2 USTANOVITEV JAVNEGA ZAVODA

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana je bil ustanovljen zaradi potreb, ki so jih pogojevale zdravstvene, higienske, socialne in druge razmere v začetku tega stoletja.

- 16. julija 1923 je bil ustanovljen »Higienski zavod«
- Obdobje med obema vojnama in v času II. svetovne vojne je deloval »Fizikat mesta Ljubljana« (predhodnik ZZV Ljubljana)
- 1945 je bila ustanovljena »Sanitarno epidemiološka postaja«
- 1956 Sanitarno epidemiološka postaja se preimenuje v »Okrajni higienski zavod«; ob tem se izloči Sanitarna inšpekcija
- 1961 Okrajni higienski zavod se preimenuje v »Okrajni zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana«
- 1965 Okrajni zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana se preimenuje v » Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana«

- 1976 Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana se preimenuje v » Zavod za socialno medicino in higieno«
- 1992 Zavod za socialno medicino in higieno se ponovno preimenuje v »Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana«

3.3 POSLANSTVO IN VIZIJA JAVNEGA ZAVODA

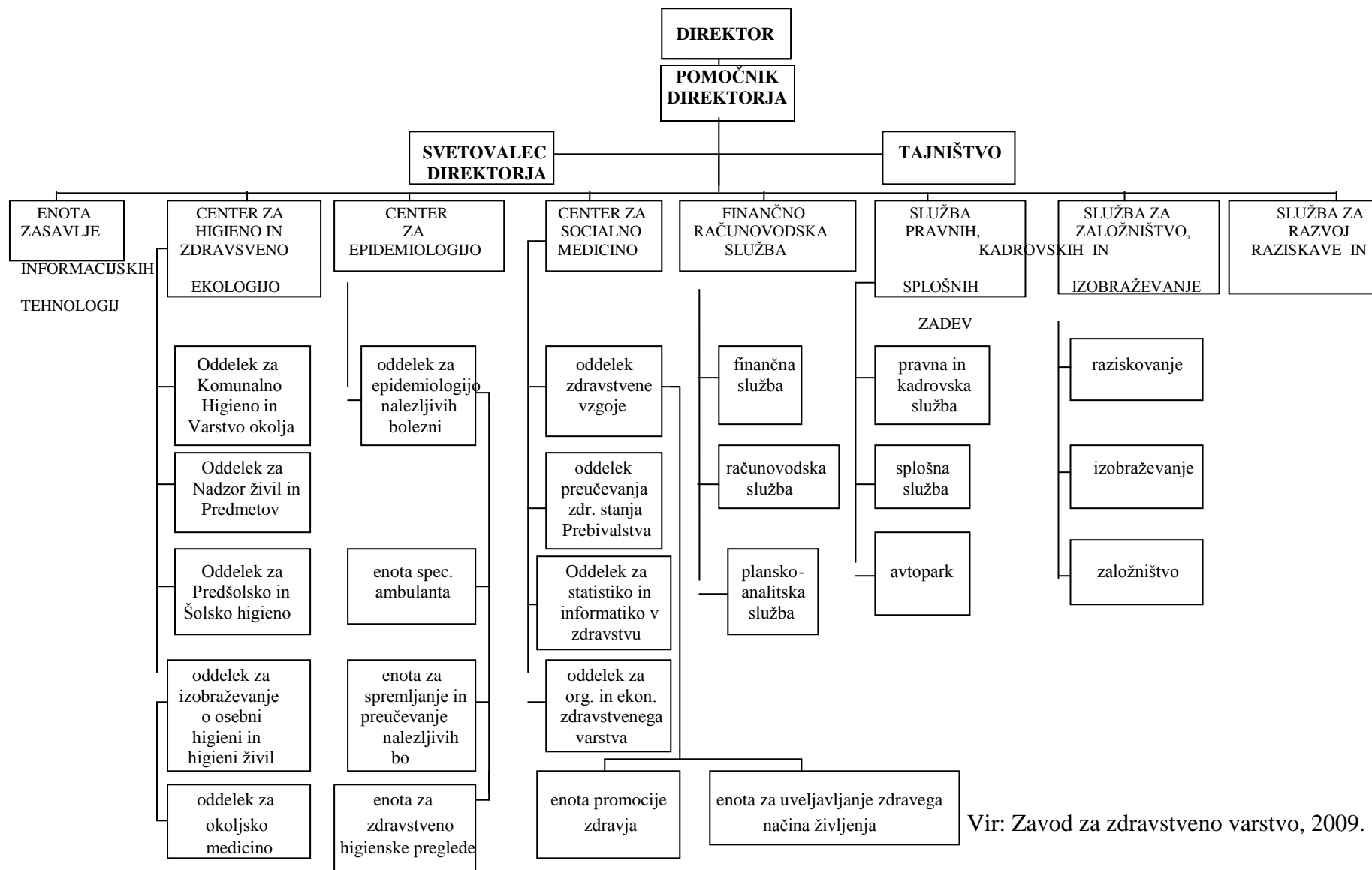
Dejavnost Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana je v prvi vrsti namenjena zmanjševanju pojavljanja ter širjenja nalezljivih in drugih bolezni, pa tudi razvoj in poškodb. To posegamo s preventivnim ukrepanjem, ki obsega opozarjanje, svetovanje, vzgojo in izobraževanje.

Preventivno ukrepanje, ki je pravzaprav središčna os delovanja zavoda, je za preprečevanje obolenj izjemnega pomena. Zato nas vizija vodi v smeri osveščanja celotne populacije oziroma specifičnih ciljnih skupin. Usmerjeni smo k popularizaciji zdravega življenjskega sloga, kot ene pomembnejših preventivnih zdravstveno-higienskih metod.

Verjamemo, da je zavestna in dejavna vloga posameznika ključna za ohranjanje lastnega zdravja. Odkrito zastopajo idejo aktivnega in pozitivnega pristopa k uvajanju odgovornega vedenja ter izboljšanja zdravstveno higienskih pogojev dela in bivanja.

S programi želijo doseči vse starostne skupine, posebej pa se obračamo k otrokom in mladini. Vzgoja mladih je namreč ključnega pomena za zdrav življenjski slog v nadaljnjih življenjskih obdobjih.

Tabela 2: Organizacijska shema Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana

Vir: Zavod za zdravstveno varstvo, 2009.

4 JAVNI VZGOJNO - VARSTVENI ZAVOD TREBNJE

4.1 POSLANSTVO

Predšolska vzgoja je prvi in sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja. Temelji in poteka po naslednjih načelih (VVZ Trebnje, Letni delovni načrt za šolsko leto 2004/2005):

- demokratičnosti in pluralizma (različni programi, različne metode in načini dela, pester izbor vsebin in dejavnosti, fleksibilnost v prostorski in časovni organizaciji življenja in dela v vrtcu),
- odprtosti, avtonomnosti ter strokovne odgovornosti vrtca in strokovnih delavcev,
- enakih možnosti in upoštevanja različnosti med otroki (omogočanje enakovrednih pogojev za razvoj otrok, upoštevanje značilnosti starostnega obdobja in individualnih razlik, vključevanje otrok s posebnimi potrebami v življenje in delo rednih oddelkov v vrtcih),
- omogočanje izbire in drugačnosti (programi in dejavnosti, med katerimi starši in otroci lahko izbirajo),
- spoštovanja osebnosti in intimnosti,
- sodelovanja s starši, sodelovanja z okoljem,
- timskega načrtovanja,
- kritičnega vrednotenja,
- razvojno – procesnega pristopa,
- aktivnega učenja.

Soustvarja pogoje za razvoj osebnosti ter za varno in srečno otroštvo.

Osnovna in najznačilnejša dejavnost otrok v predšolskem obdobju je igra. Otrok s pomočjo igre spreminja in spoznava svet, ob igri se uči, sprosti, pomiri in razvedri. V igri je najbolj svoboden, ustvarjalen in aktiven.

4.2 USTANOVITEV IN PRAVNE PODLAGE ZA DELOVANJE VRTCA

Nekoč

Na pobudo Društva prijateljev mladine se je v Trebnjem v mesecu septembru 1952 osnoval otroški vrtec. Starši so za to ustanovo pokazali velik interes. V vrtec je bilo vključenih 35 otrok. Za starše je bil brezplačen.

Danes je vrtec – Vzgojno-varstveni zavod Trebnje, javni zavod, njegova ustanoviteljica je Občina Trebnje.

Občinski svet občine Trebnje je na 22. redni seji, dne 19.2.1997, sprejel Odlok o ustanovitvi javnega Vzgojno-varstvenega zavoda Trebnje.

Predšolsko vzgojo, ki jo izvajajo javni in zasebni vrtci, ureja Zakon o vrtcih, ki velja od 14.3.1996. Iz zakona izhaja, da vrtci lahko glede na trajanje izvajajo dnevne programe (6-9 ur), ki se lahko izvajajo dopoldne, popoldne, celodnevno ali izmenično, pol dnevne programe (4-6 ur) in krajše programe,

ki trajajo od 240 do 600 ur letno za otroke iz odročnih in demografsko ogroženih krajev.

Dnevni in pol dnevni programi so namenjeni otrokom od prvega leta starosti do vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo in prehrano.

Krajši programi so namenjeni otrokom od tretjega leta starosti do vstopa v šolo in obsegajo vzgojo, varstvo, lahko pa tudi prehrano.

Predpisani normativi in standardi določajo delovno obveznost strokovnih delavcev, ravnatelja in pomočnika ravnatelja, merila za oblikovanje oddelkov, merila za oblikovanja svetovalne službe, administrativno-računovodske in tehnične službe, pogoje za kadrovske zasedbe, prostor in opremo.

Svet vrtca je dolžan sprejeti letni delovni načrt, s katerim določi organizacijo in podrobno vsebino življenja in dela vrtca, lokalna skupnost pa je dolžna zagotavljati iz proračuna sredstva za pokrivanje razlike med ceno programa in plačilom staršev. Ceno programov na predlog vrtca določi ustanovitelj.

V proračunu lokalne skupnosti se zagotavljajo posebej tudi sredstva za investicijsko vzdrževanje, sredstva za investicije v nepremičnine in opremo vrtcev.

Pravne podlage, ki urejajo delovanje vrtca, so poleg Zakona o vrtcih še:

- Zakon o zavodih
- Zakon o računovodstvu
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (ZOFVI)
- Odredba o normativih in kadrovske pogojih za opravljanje dejavnosti predšolske vzgoje
- Zakon o razmerjih plač v javnih zavodih, državnih organih in v organih lokalnih skupnosti
- Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih
- Pravilnik o napredovanju zaposlenih v vrtcih v nazive
- Pravilnik o publikaciji vrtca
- Pravilnik o vzgojno-varstvenih družinah
- Pravilnik o normativih in tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca
- Kolektivna pogodba za dejavnost vzgoje in izobraževanja v RS
- Odredba o postopnem uvajanju Kurikula v vrtec
- in ostali splošni zakoni, ki urejajo poslovanje pravnih oseb.

4.3 OSNOVNI PODATKI O VRTCU

1. Ime zavoda je Vzgojno-varstveni zavod Trebnje, skrajšano ime: VVZ Trebnje, s sedežem na Slakovi ulici 5, v Trebnjem.
2. Zavod opravlja javno službo, katere izvajanje je v javnem interesu. S svojo dejavnostjo zadovoljuje potrebe po vzgoji in varstvu predšolskih otrok na območju Občine Trebnje, in sicer v starosti od 11. meseca do vstopa v osnovno šolo.

3. Organi zavoda so:
- svet zavoda, je najvišji organ, ki upravlja zavod in ga sestavljajo trije predstavniki ustanovitelja, trije predstavniki staršev in pet predstavnikov delavcev vrtca. Mandat članov traja štiri leta in opravljajo naloge, ki jih določa 48. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (v nadaljevanju: ZOFVI).
 - ravnatelj zavoda, je pedagoški vodja in poslovodni organ zavoda. Ravnatelj organizira in vodi delo in poslovanje zavoda, predstavlja in zastopa zavod in je odgovoren za zakonitost dela zavoda.
 - strokovni organi, so vzgojiteljski zbor in aktivni strokovnih delavcev.
 - svet staršev, je sestavljen tako, da ima v njem vsak oddelek po enega predstavnika, ki ga starši izvolijo na roditeljskem sestanku oddelka. Svet staršev opravlja naloge, določene v 66. členu Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter druge naloge v skladu z zakonom.
4. Premoženje, s katerim upravlja zavod, je last ustanovitelja. Zavod je dolžan upravljati premoženje s skrbnostjo dobrega gospodarja.
5. Zavod pridobiva sredstva za opravljanje javne službe iz proračuna Občine Trebnje v skladu z zakoni in statutom Občine Trebnje, iz prispevkov staršev za storitve v predšolski vzgoji, lahko pa tudi iz drugih virov, v skladu z zakonom.
6. Presežek prihodkov nad odhodki, ki jih zavod doseže pri opravljanju svoje dejavnosti, uporablja zavod za plačilo materialnih stroškov, investicijsko vzdrževanje in investicije, po predhodnem soglasju ustanovitelja pa tudi za plače.
7. Zavod je pravna oseba in nastopa v pravnem prometu, povezanim z dejavnostjo, za katero je ustanovljen, samostojno. Zavod odgovarja za svoje pravice do višine sredstev, s katerimi razpolaga. Zavod je dolžan poročati ustanovitelju o svojem poslovanju in poslovnih rezultatih ter mu zagotavljati podatke, ki so potrebni za opravljanje funkcije ustanovitelja.
8. Ostali podatki, potrebni za izračun normativov:
- vrtec s svojo dejavnostjo pokriva potrebe predšolske vzgoje za območje desetih krajevnih skupnosti,
 - število oddelkov: 16 oddelkov dnevnega programa,
 - število vključenih otrok: 296,
 - vrtec deluje v treh zgradbah vrtca in na treh podružničnih osnovnih šolah,
 - ima eno lastno, eno centralno in eno razdelilno kuhinjo.

4.4 CILJI IN NALOGE VRTCA

Splošni cilj vzgoje v vrtcu je spodbujanje otrok na različnih področjih v skladu z zakonitostmi razvojnega obdobja, značilnostmi posameznega otroka ter omogočanje razvoja posebnih sposobnosti in spretnosti.

»Temeljne naloge vrtcev so pomoč staršem pri celoviti skrbi za otroke, izboljšanje kvalitete življenja družin in otrok ter ustvarjanje pogojev za razvoj otrokovih telesnih in duševnih sposobnosti«. (Zakon o vrtcih, 1996, 2.člen)

Kratkoročno:

Vzgojno-varstveni zavod Trebnje je v svojem letnem delovnem načrtu zastavila organizacijo dela za izvajanje programov dela za doseganje postavljenih ciljev. Če kratko povzamemo: pod cilje in naloge spada spremljanje in analiza stanja v vrtcu, priprava načrtov in ciljev za zagotavljanje kakovostnega postopnega uvajanja Kurikula.

Dolgoročno:

V skladu s Pravilnikom o normativih in tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca (UL RS, št. 73/2000) ter že izdelane študije glede prostorskih normativov, je potrebno v letu 2007 uskladiti oziroma zagotoviti ustrezne manjkajoče normativne površine. To pomeni, da se v načrtu razvojnih programov občine Trebnje planira izgradnja novega vrtca od 6 do 8 oddelkov. Vodstvo vrtca pa razmišlja tudi o odprtju razvojnega oddelka, ki bi bil namenjen otrokom s posebnimi potrebami.

4.4.1 Programi predšolske vzgoje

Vzgojno-varstveni zavod Trebnje je predstavil svoje programe z Letnim delovnim načrtom za šolsko leto 2004/2005. Za lažjo predstavbo navajamo strnjen povzetek:

- dejavnost predšolske vzgoje se izvaja v 16 oddelkih dnevnega programa;
- v dnevni program je s 1.9.2004 vključenih 296 otrok, od tega 63 v štirih oddelkih prvega starostnega obdobja in 233 otrok v dvanajsti oddelkih drugega starostnega obdobja, med njimi sta prvič zaživela dva celodnevna oddelka;
- v oddelke dnevnega programa je integriranih 7 otrok s posebnimi potrebami, katerim so bile izdane odločbe o usmeritvi, v skladu s področno zakonodajo;
- kot dodatni – dopolnilni programi se izvajajo: krajši program Cicibanove urice, namenjene otrokom, ki niso vključeni v vrtec, krajši program za romske otroke, ki se bo izvajal v romskem naselju;
- ponudba nadstandardnih dejavnosti zavoda: letovanje otrok in plavalni tečaj;
- obogatitvene ali interesne dejavnosti: športni program Zlati sonček, predšolska bralna značka, program bančnega varčevanja in ostale delavnice.

4.4.2 Program sodelovanja z okoljem

Omeniti velja tudi povezanost vrtca oziroma njegovih dejavnosti z okoljem. Povezanost z okoljem je vrtec v letnem delovnem načrtu opredelil kot sodelovanje z naslednjimi ustanovami:

- sodelovanje z osnovno šolo (namen sodelovanja je omogočiti otroku, da pri prestopu iz vrtca v šolo ne bo imel težav),
- sodelovanje s kulturnimi ustanovami (vključevanje v programe ob raznih prireditvah, obiski knjižnice, galerije, razstave, predstave),
- sodelovanje z zdravstvenim domom (zdravniški pregledi, sodelovanje z logopedinjo, pediatrijo, z razvojno ambulanto),
- sodelovanje z ministrstvom za šolstvo, znanost in šport (razpisi, pripravništva ter ostala sodelovanja na različnih področjih),
- sodelovanje z zavodom za šolstvo (strokovno sodelovanje, izobraževanje).

4.5 FINANCIRANJE VVZ TREBNJE

Iz zakona o vrtcih (25.člen) izhaja, da se programi predšolske vzgoje financirajo iz:

- javnih sredstev,
- sredstev ustanovitelja,
- plačil staršev ter
- donacij in drugih virov.

Cene programov predšolske vzgoje so izračunane v skladu s Pravilnikom o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo (Uradni list RS, št. 97/2003), na podlagi letnega delovnega načrta vrtca in njihovega finančnega plana in jih na predlog vrtca določi ustanovitelj – lokalna skupnost.

Dejavnost je financirana iz naslednjih virov:

- prispevek staršev, ki znaša največ 80 % cene programa, v katerega je otrok vključen. Prispevek staršev ureja Pravilnik o plačilih staršev za programe v vrtcih, ki izvajajo javno službo. Višino plačila staršev določi občina z odločbo na podlagi lestvice, ki starše razvršča v razrede, upošteva bruto mesečni dohodek na družinskega člana v primerjavi s povprečno bruto plačo na zaposlenega v Republiki Sloveniji in upošteva premoženje družine.
- razliko do ekonomske cene programa predšolske vzgoje krije Občina Trebnje kot ustanoviteljica in ostale občine za otroke, katerih starši imajo na njenem območju stalno bivališče. Iz proračuna lokalne skupnosti se za razliko med ceno programov in plačili staršev zagotavljajo sredstva za plače in prejeme ter davke in prispevke za zaposlene v vrtcih in za materialne stroške v skladu z normativi in standardi.
- Prav tako je lokalna skupnost dolžna v celoti kriti dodatne stroške, določene na podlagi izdane odločbe o usmeritvi za otroka s posebnimi potrebami, ki je vključen v redni oddelek vrtca. To so lahko stroški dodatne

strokovne pomoči, stroški spremljevalca gibalno oviranih otrok, stroški za pripravo dietne prehrane in stroški zaradi oblikovanja oddelka z manjšim številom otrok.

Po Pravilniku o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo (UL RS, št. 97/03, 4.člen), se kot elementi za oblikovanje cen programov upoštevajo:

- stroški zaposlenih,
- stroški materiala in storitev
- živila za otroke.

Med elemente za izračun cene po metodologiji ne sodijo stroški za investicijsko vzdrževanje in sredstva za investicije v nepremičnine in opremo ter vsi drugi stroški, ki niso neposredno povezani z izvajanjem programa v okviru javne službe (primer: odpravnine, sredstva za delo sindikalnih zaupnikov, dogovorjeni dodatni programi). Te stroške krije vrtcu ustanovitelj v skladu z zakonom, oziroma v skladu z medsebojno sklenjeno pogodbo o financiranju.

5 PREHRANA V VRTCU IN ZDRAV ŽIVLJENJSKI SLOG

5.1 ZDRAVA PREHRANA V VRTCU

Otroci preživijo v vrtcu vsaj osem ur dnevno in se tam tudi prehranjujejo. Vzgojno-izobraževalne enote morajo otroku zagotoviti zdravo prehranjevanje po zakonsko določenih standardih Ministrstva za zdravje in v skladu z mednarodnimi merili. Za postavitev standardov so bili izvedeni praktični primeri načrtovanja prehrane in sestavljanja jedilnikov, ki so primerni za otrokovo starost. Ministrstvo za zdravje RS je določil, da so jedilniki pripravljani na podlagi izhodišč za izračun energijskega in hranilnega vnosa za posamezne starostne skupine otrok, upoštevajoč njihovo telesno dejavnost. Upoštevana so tudi priporočila o uživanju odsvetovanih in revnih živil.

V vrtcu je pomembna sestava in oblikovanje jedilnikov, kjer pod strokovnim vodstvom strokovnih delavcev v dejavnostih, otroke seznanimo s pomenom prehrane, živil in način priprave. Tako se želimo otroku kot posamezniku približati in mu omogočiti zadovoljevanje potreb.

Dnevni obrok v vrtcu poteka kot nek ritual. Zel pomembno vlogo imata tudi prostor in čas, ki vplivata na kulturo prehranjevanja. Prostor mora biti urejen in pripravljen, kjer se otroci lahko usedejo in v miru pojejo svoj obrok. Otroke s hrano ne silimo temveč jih skušamo motivirati, spodbujati, da se seznanijo s pestrostjo okusov. Otroku hrano ponudimo, le ti pa nam povejo kaj želijo in se ravnamo po njihovih željah. Če otrok zavrača hrano, iščemo alternativne rešitve, če pa nastane večji problem se povežemo z organizatorjem prehranjevanja in kuharicami. Pri mlajših otrocih pa nam z neverbalno komunikacijo dajo vedeti ali hrano želijo ali odvrtačajo.

Pijača kot sta čaj in voda sta vedno na razpolago. Mlajšim ponudimo večkrat na dan. Starejše pa spodbujamo, da si sami postrežejo in zadovoljujejo lastno potrebo po količini vnosa pijače. Vedno smo pozorni, da otroku nudimo dovolj pijače.

5.1.1 Problematika prehranjevanja v vrtcu

Glavni problem prehrane v vrtcu sta vhodna surovina in sama priprava hrane. V vrtcu so na jedilniku velikokrat hrenovke, paštete in salame kar ni zdrava hrana ampak vsa predelana in z samimi dodatnimi konzervansi. Dobro je vedeti, kaj sploh spada med beljakovine, ogljikove hidrate in maščobe, kakšne so te maščobe v hrani (nasičene, nenasičene) ter katera hrana je alkalna (razstrupljevalna) in katera zakisa telo. Zadnji čas je, da se jedilniki obrnejo v prid zdrave hrane, ker je vedno več bolezni povezanih z nezdravo hrano.

Večina otrok preživi v vrtcu vsaj osem ur dnevno in se tam tudi prehranjuje. Vzgojno-izobraževalne enote so dolžne otroku zagotoviti zdravo prehranjevanje, a vendar se ob tem poraja več vprašanj. En od teh vprašanj je tudi, ali je za predšolske otroke primerna vegetarijanska oz. brezmesna prehrana. Predsednica Skupnosti vrtcev Slovenije Božena Bratuž pravi, da se vrtci pogosto srečujejo z omenjenim vprašanjem. Sama vidi problem v tem,

da je otrok, ki denimo na željo staršev ne uživa mesa, v skupini izpostavljen. A vrtci se tovrstno prehrano bojijo vnašati v vsakodnevne jedilnike, ker za enkrat še ni raziskano, ali je vegetarijanska prehrana za tako majhne otroke sploh primerna.

Ko preverjamo uresničevanje temeljnih človekovih pravic v vsakdanjem življenju v vrtcu, kot novem teoretičnem izhodišču je pomembno, da preverimo, kaj natančno se v vrtcih in šolah dogaja v t.i. dnevni rutini. Dnevna rutina zajema utečene postopke iz prakse v okviru katerih odrasli organizirajo in izvajajo življenje in delo v vrtcu. Mednje sodi tudi kultura prehranjevanja in vsakodnevna skrb odraslih za zdravje otrok. V obdobju med leti 1990 in 1995 je v vrtcih pri nas bilo dokaj intenzivno gibanje znano pod geslom Zdrav vrtec. V nekaterih vrtcih so se začeli strokovno ukvarjati s problematiko prehranjevanja s časovnega vidika in z vidika možnosti izbire (kdaj, kaj in kako), predvsem pa z vprašanji kako omogočiti zadovoljevanje otrokovih prehranjevalnih potreb v vrtcu in s tem vplivati na razvoj kulture prehranjevanja.

Za vzpostavljanje zdravih pogojev, dobrega sožitja in zadovoljstva so pomembni zdravi otroci, usposobljeni vzgojitelji, informirani starši ter motivirani ustanovitelji vrtecev. Ponudili jim bomo različne aktivnosti in jih motivirali za aktiven pristop za doseganje ciljev programa.

5.1.2 Problematika zastupitve z živili

Vrtec je dolžan otrokom zagotavljati varno hrano. Da bi bila hrana varna mora biti ustrezno pripravljena, transportna in tudi postrežena. Nekatera živila predstavljajo večje tveganje, zato so pri izboru jedi, ki prinašamo v vrtec omejena.

Prenašanje hrane v vrtec:

O prehrani in nošenju hrane v vrtec se je treba dogovoriti z vzgojiteljico. Prepovedano pa je nošenje hitro pokvarljivih izdelkov, kremnih slaščic iz slaščičarne, doma pripravljenih slaščic, industrijskih slaščic (tort, pit, kremnih rezin, pudingov, krem, sladoledov,..). Dovoljeno pa je nošenje sadja, industrijsko embalirane sadne sokove, industrijsko pripravljeno suho pecivo (v originalni embalaži).

Prehrana na izletih:

Prehrana na izletih je vedno poskrbljena in pripravljena v vrtcih. Ker pa vemo, da starši skrbijo za svoje otroke in ko se odpravljajo na izlete je treba starše opomniti, da otrokom se ne daje izdelkov, kot so hitro pokvarljivi mesni izdelki (šunkarice, posebne salame,..), paštete, majoneze, sladic z nadevi,.. Lahko pa imajo žemljo, navadne kekse brez nadeva, sadne sokove, čaj ali vodo (v originalni ali čisti embalaži), trajno mleko v tetrapaku, oprano sadje.

5.1.3 Kako deluje skrb za otroke v vrtcu

Vrtci so primerno okolje za promocijo zdravja. V Sloveniji so vrtci tradicionalno uveljavljena organizirana oblika varstva otrok. Zagotavljajo ustrezno okolje in razmere za varno, zdravo otroštvo in za razvoj telesnih in duševnih sposobnosti otrok. Poleg tega pa omogočajo izboljšanje kakovosti življenja družin.

Zdrav način življenja spoznajo otroci, ki živijo v zdravem okolju. Otroci osvajajo zdrave navade, lahko odrastejo v zdrave odrasle osebe in pri tem lahko kaj naučijo tudi starše.

V predšolskem obdobju si otroci pridobivajo izkušnje, stališča in vzore vedenja, ki jih obdržijo večinoma vse življenje. Seveda zelo pomembno pri tem je osebno stališče in zavzetost osebja, ki so vzor otrokom in na očeh staršem.

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana s tem projektom lahko v vzgojne programe v vrtce uvede dodatne zdravstveno vzgojne vsebine, ki bodo našim otrokom pomagale odrasti v zdrave, samozavestne in uspešne ljudi. Pedagoškim delavcem pa bodo olajšale vsakodnevno delo.

V začetni fazi projekta želijo narediti posnetek stanja na terenu, na podlagi katerega bodo predlagali in spodbujali aktivnosti, ki se bodo izvajale v vrtcih. Zbrali bodo stališča, ugotovili želje in potrebe vrtca po širjenju zdravstveno vzgojnega znanja ter nato to znanje ponudili. Naredili bodo tudi vprašalnike, s katerimi nam lahko pomagata pri pregledu stanja in načrtih za naprej. Tako bodo dobili vaše strokovno mnenje pri pregledu možnosti in pomanjkljivosti na področju varovanja in krepitev zdravja.

S projektom želijo vplivati na:

- zdrava prehrana
- telesna dejavnost
- odnos do škodljivih razvad
- medsebojni odnosi
- osebna higiena
- varno vedenje
- varno rizično okolje

5.2 SMERNICE ZDRAVEGA PREHRANJEVANJA V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM VRTCU

Ministrstvo za zdravje je v vzgojno-izobraževalnih ustanovah za vrtce kot pripomoček za načrtovanje zdravih in uravnoteženih obrokov izdalo smernice zdravega prehranjevanja.

Namen smernice zdravega prehranjevanja je ohraniti ali izboljšati zdrave prehranjevalne navade otrok.

Smernice zajemajo:

- področja sestave jedilnikov;
- priporočil glede izbire živil ter postopkov priprave hrane;
- priporočil glede uživanja odsvetovanih živil;
- kulture prehranjevanja;
- nabave živil;

1. Priporočila smernic so naslednja:

Ogljikovi hidrati:

Priporočljivi so kompleksni ogljikovi hidrati, ki vsebujejo prehranske vlaknine. Kot na primer polnozrnat žitni izdelki, različne vrste kruha, kaše, kosmiči, ..

Enostavni sladkorji:

Dodani sladkor poveča energetska vrednost obroka ne prispeva k vnosu esencialnih hranljivih snovi. Priporočljivo ga je uporabiti v zmernih količinah.

Beljakovine:

Priporočljivo je uživati različne vrste mesa, ribe, jajca, mleko, oreščke, stročnice, in izdelke, ki so dober vir beljakovin rastlinskega izvora.

Maščobe:

Pri maščobah je priporočljivo izbirati med pustimi vrstami mesa. Maščobe so lahko vidne kot je olje, mast ali pa nevidne oziroma skrite. Prednost imajo rastlinske maščobe, zlasti olja.

Minerali in vitamini:

Bogata živila z vitamini in minerali so sadje in zelenjava. Zato so tudi najbolj priporočena živila v vsakodnevnem obroku.

Slaščičarski izdelki ter izdelki z veliko maščobe:

Sladice vsebujejo velik delež maščob in sladkorjev. Nekatere sladice vsebujejo tudi razne aditive, ki za to starostno obdobje niso primerni.

Gazirane in negazirane sladke pijače:

Gazirane in negazirane sladke pijače so neprimerne za prehrano otrok. Narejene so na osnovi umetnih barvil in sadne arome ter dodanega sladkorja ali umetnih sladil.

Kuhinjska sol:

Potrebno je paziti na zmeren vnos kuhinjske soli. Odsvetuje se dosoljevanje hrane in uporaba različnih začimb.

Ostala priporočila:

Zaradi alergijskih reakcij, zadušitve, nevarnosti aspiracije naj se bi izogibali rib, ki vsebujejo kosti ali oreščkov, grobih kaš (npr. ajdove kaše), gob, morskih sadežev, arašidov.

2. Postopki priprave hrane:

Priporočljivi postopki priprave hrane so kuhanje, dušenje, pečenje, praženje,.. To so postopki, kjer se uporablja malo oziroma nič maščob. Izogibati se moramo postopkom cvrtja.

3. Odsvetovana živila:

- pekovski in slašičarski izdelki ter industrijski deserti;
- gazirane in negazirane sladke pijače;
- mesni in majonezni namazi;
- kremni in čokoladni namazi;
- trde margarine;
- živila z velikim deležem maščob in maščobe, ki vsebujejo nasičene in transmaščobne kisline;
- mesni izdelki;
- juhe iz vrečk in jušni koncentrati;

Pekovski in slašičarski izdelki:

Industrijski deserti in slašičarski izdelki vsebujejo velik delež maščob in sladkorjev. Priporočeno je uživati izdelke, ki vsebujejo manj maščob in sladkorjev ter so narejeni na podlagi mleka, jogurta, skute,.. z dodanim sadjem, semeni oreščki,..

Sladke gazirane in negazirane pijače:

Uporaba take pijače se odsvetuje, ker so proizvedene na podlagi umetnih sladil, barvil, umetne arome,.. Popolnoma se odsvetuje pitje coca-cola, kave, pravih čajev, energijskih napitkov,.. Manj primerne so tudi sadne pijače, ki vsebujejo manjši delež sadja in več dodanega sladkorja.

Najprimernejše pijače so:

- voda;
- naravni sokovi brez dodanega sladkorja;
- malo ali ne sladkani čaji;
- kompoti;
- ...

Mesni in majonezni namazi:

Njihova uporaba je odsvetovana, ker vsebujejo velik delež maščob ter nezaželenih transmaščobnih kislin.

Kremni in čokoladni namazi:

Primernejša je uporaba mlečnih namazov, namazov na osnovi stročnic, masla, dietnih margarin, kisle smetane,..

Živila z velikim deležem maščob:

Priporoča se zmerna uporaba maščob, ker priprava jedi z uporabo maščob povečuje delež maščob v celodnevni prehrani. Cvrte jedi se prepovijajo s

pregretimi maščobami, zato moramo njihovo vključevanje v jedilnik omejiti. Pomembno pa je, da se za cvrtje uporablja vedno sveže olje in da je temperatura olja primerna.

Mesni izdelki:

Potrebno je izbirati take mesne izdelke z vidno strukturo mesa. Na primer: piščančja prsa, šunka,.. ne tistih, kjer je struktura homogena zaradi mletja.

Juhe iz vrečk in jušni koncentrati:

Odsvetuje se uporaba juh iz vrečk in raznih koncentratov zaradi visoke vsebnosti soli in aditivov.

4. Kultura prehranjevanja:

Otroci ne smejo hiteti pri jedi zato je potrebno za vsak organiziran obrok zagotoviti ustrezen čas. Treba je tudi spodbujati pozitiven odnos do prehranjevanja. Vzdušje mora biti umirjeno in prijetno, prostor mora biti estetsko urejen in zagotovljen ustrezen način postrežbe.

5. Nabava živil:

V skladu z zakonom o javnih naročilih nabavljamo živila pri znanih dobaviteljih, ki nam zagotavljajo kakovostna ter neoporečna živila. Dobavitelji imajo vpeljan notranji nadzor. Dobavitelji mesa in mesnih izdelkov nam zagotavljajo meso domačega porekla ter vpeljan veterinarski nadzor.

5.2.1 Prehranjevalne navade pri otrocih

Prehranjevalne navade pri otrocih se oblikujejo že v zgodnjih letih otrokovega življenja in dozorevanje z razvojem.

Na oblikovanje prehranjevalnih navad vplivajo naslednji dejavniki. (Hubberstey, 2001)

- socialno – ekonomski (V ospredju je ekonomski položaj staršev in koliko starši upoštevajo načela o zdravi prehrani)
- osebni (zdravstveno stanje otroka vpliva na apetit)
- etični
- kulturni

Dobre in slabe prehranjevalne navade se oblikujejo v mladosti. Dobre navade otrok ohrani; slabih navad, pridobljenih v družini, pa se človek le težko znebi. Zato je pomembno, da otroke v vrtcih začnejo vzpodbujati in ozaveščati o pravih prehranjevalnih navadah in o zdravem načinu življenja.

Zdrava hrana daje energijo za rast in gibanje ter omogoča boljše pogoje za osebni razvoj.

Prehranjevalne navade pri otrocih lahko izboljšamo:

- otroci naj sodelujejo pri sestavljanju jedilnikov
- v vrtcih je potrebno zagotoviti raznovrstno, zdravo prehrano
- potrebno je vključiti tudi starše pri razpravljanju o problemih v zvezi s hrano
- starejše otroke lahko naučimo pripravljati enostavne jedi
- pri raznih šolskih prireditvah naj bodo postreženi zdravi prigrizki

Odrasli imajo zelo pomembno nalogo, da otroku pomagajo postaviti zdrave temelje prehranjevanja (Železnih, 1996).

Starši morajo poskrbeti, da bo otrokova hrana pestra, saj to vpliva na oblikovanje prehranbenih navad. Otrok, ki mu ponudimo korenček, bo tudi kasneje rad jedel zelenjavo. Predvsem je otrokovo prehranjevanje odvisno tudi od vzgojiteljev ali drugih skrbnikov, saj otrok zelo rad posnema odrasle. Starši, ki želijo za otroka dobro uravnoteženo prehrano naj:

- še naprej naj strežejo raznovrstno hrano
- doma hranijo zdravo hrano in omejijo dostopnost visoko kalorični jedi
- otroke naj pritegnejo k pripravljanju jedi
- ustvarijo urnik malic
- redni družinski obroki, kjer se zbere vsa družina
- starši naj jedo zdravo in hranljivo hrano (Gavin idr., 2007, str. 112, 113)

Prehrana pri otrocih mora biti ustrezno kalorična, hranilna in biološko polnovredna, enakomerno porazdeljena čez cel dan. Mora imeti pravilno nasitno vrednost in mora nuditi tudi zadostno količino balastnih snovi. Prehrana mora vsebovati energijska in za življenje nujna hranila, predvsem pa mora upoštevati prehranjevalne navade in potrebe otroka. Pomanjkanje vitaminov, mineralov, balastnih snovi lahko povzroči pri otroku utrujenost, nespečnost, razdražljivost, ..

Po osnovnem načelu morajo imeti otroci najmanj tri obroke dnevno. Pri teh obrokih naj bi bila energijska porazdelitev naslednja:

- 40% zajtrk
- 40% kosilo
- 20% večerja

Še boljše je, če imajo med temi trmi obroki vključene še dve malice. Tako bi bila energijska porazdelitev sledeča:

- 20% zajtrk
- 12,5% dopoldanska malica
- 37,5% kosilo
- 12,5% popoldanska malica
- 17,5 večerja (Hlasten Ribič idr., 2008, str. 34)

5.2.2 Prehrana predšolskega otroka

V tem starostnem obdobju se prehranjevalne navade šele oblikujejo, zato lahko same s primernimi pristopi vplivamo na njihove zdrave prehranjevalne navade.

Zdrava prehrana lahko otroka v zgodnji starosti obvaruje med mnogimi obolenji. Zelo pomembno je, da otroka privzgajamo pravilne prehranjevalne navade že od vsega začetka. Otroku moramo ponuditi okusno in hkrati zdravo hrano. Hrana in njeno uživanje sta izvrstna priložnost za učenje, saj lahko otroci sodelujejo pri nakupu živil in kuhi.

Predšolski otroci potrebujejo več ogljikovih hidratov in maščob kot odrasli. Otroci rastejo počasi in enakomerno. Med 2. In 5. letom naj bi otroci zaužili 1200-1600 kalorij na dan, kar je odvisno od njihove dejavnosti. (Gavin idr., 2007, str. 112).

Dnevni jedilnik:

- mesni izdelki = 2x-3x na teden
- brezmesni dan = 1x-2x na teden (vključuje mlečne izdelke, jajca, stročnice,..)
- morske jedi = 1x-2x na teden
- sadje, zelenjava = vsak dan, tudi večkrat na dan

Priporočena pogostnost uživanja živil (Gabrijelčič Blenkuš idr., 2005. str. 34)

- mleko in mlečni izdelki = vsak dan
- meso, perutnina = 5x na teden
- stročnice, jajca, oreščki = vsak dan
- ribe = 1x-2x
- kruh, žita, testenine, krompir = vsak dan
- sadje, zelenjava = vsak dan
- sladice = redka uporaba
- voda = na voljo ves dan

Ker imajo majhni otroci majhne želodčke, pri enem obroku ne morejo pojesti veliko. Zato jim obroke pripravimo večkrat na dan, in sicer tako, da vsebujejo zadostno količino hranil in kalorij.

Za zajtrk so najprimernejša ogljikohidratna živila.

Dopoldanska malica naj bo sestavljena iz sadja ali zelenjave.

Kosilo naj bo sestavljeno iz vseh skupin živil.

Popoldanska malica naj bi bila sestavljena iz sadja in zelenjave ali mlečnih izdelkov, oreškov,..

Večerja pa naj bo pestro sestavljen lahko prebavljiv obrok. (Gabrijelčič, str. 18, 19).

5.3 PROGRAM ZDRAVJE V VRTCU

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana (Zavod za zdravstveno varstvo, 2009), je začel izvajati program »Zdravje v vrtcu« s katerim želi vzpostaviti sodelovanje različnih strokovnjakov z namenom izobraziti in informirati vse skupine. Osnova za pravilno ravnanje v določenih trenutkih je ustrezno znanje in dostop do potrebnih podatkov.

Program vključuje:

- ugotavljanje problemov
- ukrepanje vseh partnerjev v projektu
- spremljanje in ovrednotenje rezultatov

Uporabljeni bodo različni pristopi in metode dela za doseganje sprememb. Veliko lahko prispeva k osvajanju načel zdravega življenja dobro usposobljeno in izobraženo vzgojno osebje. Zelo je pomembno tudi osebno stališče in zavzetost zaposlenih do dejavnikov, ki imajo pozitiven ali negativen vpliv na zdravje. V programu bodo zbrali stališča, ugotavljali želje in potrebe vzgojiteljic.

Namen programa je razviti in okrepiti zmožnosti vrtcev za oblikovane okolij, ki postavljajo zdravje kot pomembno vrednoto in si prizadevajo ustvariti pogoje za dobro zdravje ter krepijo sposobnosti posameznika za ohranjanje in izboljševanje zdravja v celotnem življenjskem obdobju.

Tako se bodo vrtci oblikovali in predstavili kot zdravo in varno okolje, ki vpliva na zdravje celotne populacije. Delovanje programa bo usmerjeno na preprečevanje in obvladovanje nastanka bolezni.

Projekt je namenjen vrtcem, tako vodstvom kot celotnemu kolektivu, otrok in staršem. Za uspeh programa bo potrebna aktivna vključitev ustanoviteljev vrtca, lokalne skupnosti, strokovnjakov pedagoške, psihološke in zdravstvene ter drugih strok, nevladnih organizacij, različnih proizvajalcev in dobaviteljev opreme ter storitev.

Cilj programa

Cilj programa je razdeljen v dve skupini:

- prva skupina je namenjena oblikovanju vrtčevskega okolja kot skupnosti. Skrbi za zdravje in utrjevanje pozitivnega odnosa do zdravja;
- druga skupina je usmerjena v delovanje zmanjševanja nastanka bolezni in poškodb.

6 RAZISKAVA

Namen raziskave je bil ugotoviti, kako se prehranjujejo otroci v Vzgojno – varstvenem zavodu Trebnje in ali se pravilno in zdravo prehranjujejo.

6.1 CILJ RAZISKAVE

- Ugotoviti ali je prehrana v vrtcu primerna in zdrava za otroka
- Ugotoviti ali so otroci zadovoljni s hrano v vrtcu
- Ugotoviti kdo otroke spodbuja k zdravi prehrani
- Ugotoviti kako izboljšati prehranjevanje v vrtcu

6.2 HIPOTEZE

- Polovica anketiranih staršev je zadovoljna s prehrano v vrtcu
- Večina otrok je zadovoljna s hrano v vrtcu
- Prvi so starši, ki otroku predstavijo zdravo prehrano
- Obstaja povezanost med vzgojo otroka in njihovim izboljšanjem prehranjevanja

6.3 METODE DELA

Raziskavo sem izvedla maja 2009 v Vzgojno – varstvenem zavodu Trebnje. Anketirala sem 20 staršev predšolskih otrok. Starši so prostovoljno sodelovali in zagotovljena jim je bila anonimnost. Anketni vprašalnik je vseboval 12 vprašanj zaprtega tipa.

Odgovore, dobljene iz anketnih vprašalnikov, smo najprej statistično obdelali. Podatki so prikazani z grafičnimi in s tabelaričnimi prikazi in vsebujejo interpretacijo podatkov.

7 REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Vprašanje št. 1: Ali morda veste kaj je zdrava prehrana?

Tabela in graf 1: Poznavanje zdrave prehrane

Tabela 1

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	20	100
ne	0	0
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 1

Vir: lasten.

Vsi anketirani starši so na vprašanje, ali vedo kaj je zdrava prehrana odgovorili pritrdilno.

Vprašanje št. 2: Ali spremljate jedilnike v vrtcu?

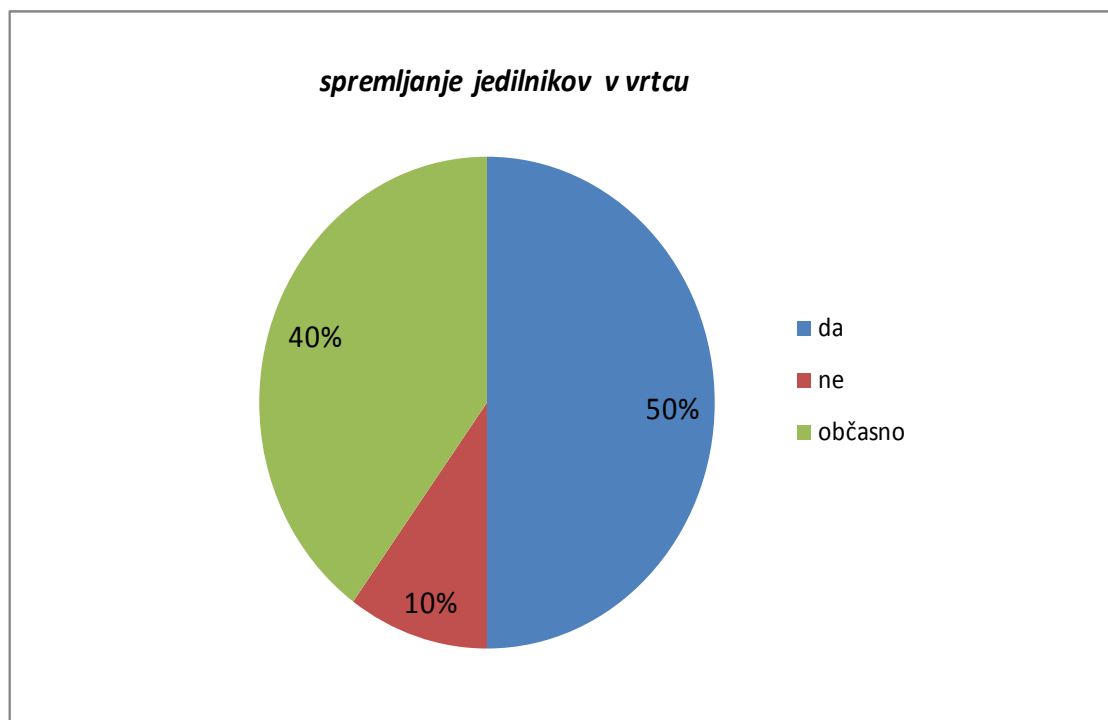
Tabela in graf 2: Spremljanje jedilnikov v vrtcu

Tabela 2

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	10	50
ne	2	10
občasno	8	40
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 2

Vir: lasten.

Kar 10 anketiranih staršev (50%) spremlja jedilnike v vrtcu, 2 starša (10%) jedilnikov v vrtcu ne spremlja, 8 staršev pa jedilnikov v vrtcu spremlja občasno.

Vprašanje št. 3: Ali mislite, da vaš otrok se prehranjuje zdravo v vrtcu?

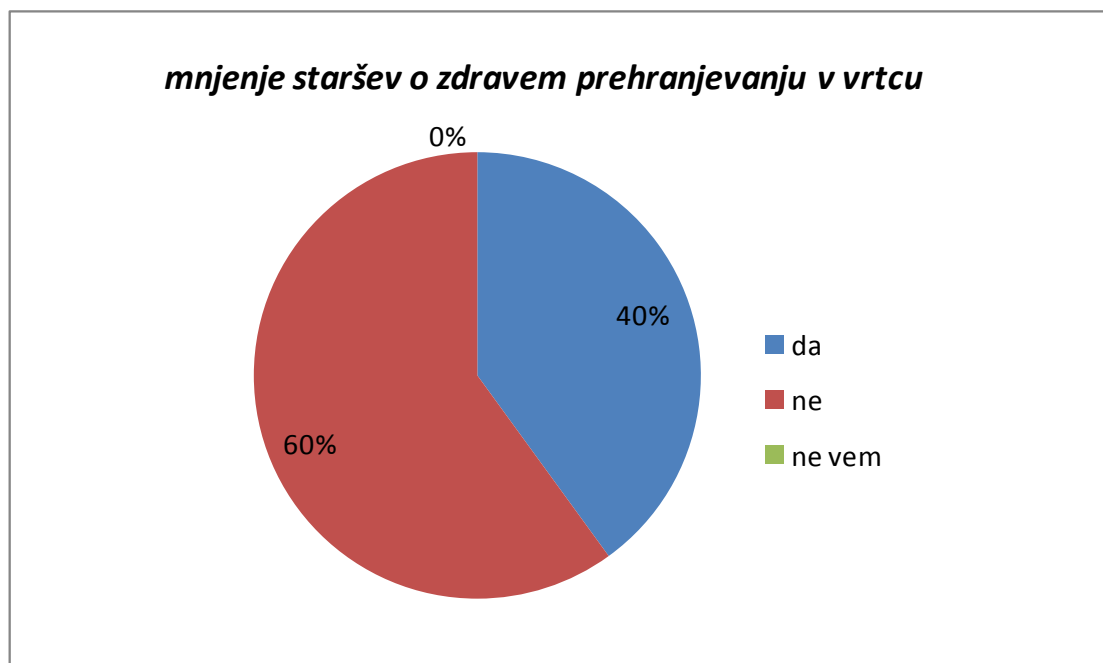
Tabela in graf 3: Mnenje staršev o zdravem prehranjevanju v vrtcu

Tabela 3

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	8	40
ne	12	60
ne vem	0	0
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 3

Vir: lasten.

Več kot polovica anketiranih staršev ni zadovoljna s hrano v vrtcu.

Vprašanje št. 4: Kaj vam ni všeč na jedilnikih v vrtcu?

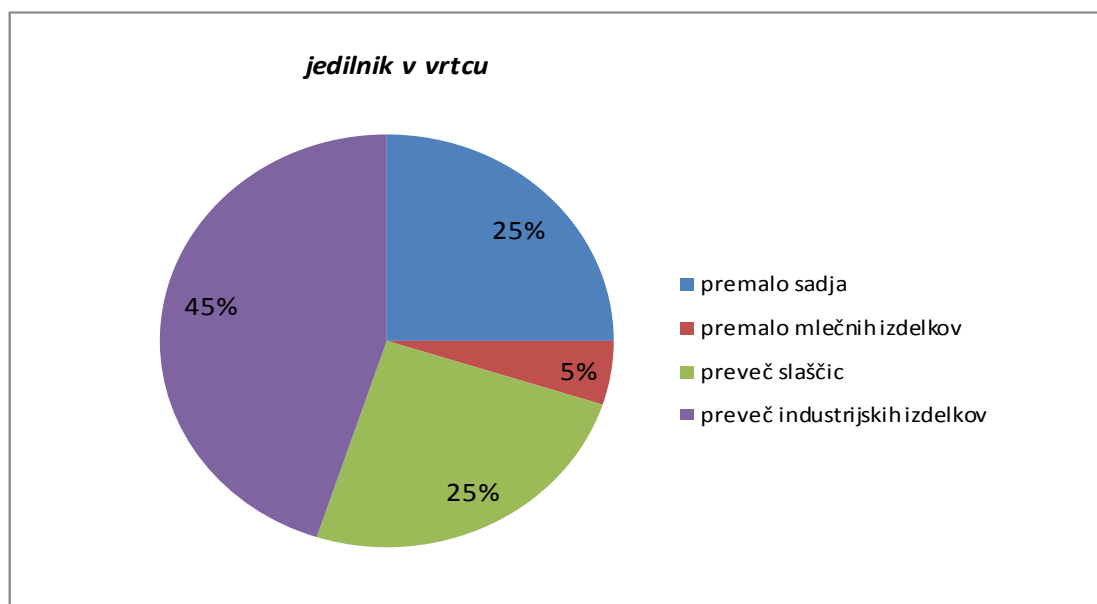
Tabela in graf 4: Jedilnik v vrtcu

Tabela 4

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
premalo sadja	5	25
premalo mlečnih izdelkov	1	5
preveč slaščic	5	25
preveč industrijskih izdelkov	9	45
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 4

Vir: lasten.

9 anketiranih staršev (45%) pravi, da v vrtcu ponujajo preveč industrijsko predelane hrane (kot so paštete, konzerve,..) , 5 staršev (25%) pa ni zadovoljna s količino slaščic, ki jih zaužijejo otroci v vrtcu in prav tako premalo sadja.

Vprašanje št. 5: Ali mislite, da zdrava prehrana vpliva na rast in razvoj otroka?

Tabela in graf 5: Mnenje staršev o pomembnosti zdrave hrane v otroštvu

Tabela 5

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	20	100
ne	0	0
ne vem	0	0
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 5

Vir: lasten.

Vsi anketirani starši so mnenja, da je zdrava prehrana zelo pomembna za pravilo rast in razvoj otroka.

Vprašanje št. 6: Ali menite, da starši vplivajo pri prehranjevalnih navadah otroka?

Tabela in graf 6: Prehranjevalne navade v otroštvu

Tabela 6

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	18	90
ne	2	10
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 6

Vir: lasten.

Kar 18 anketiranih staršev (90%) je odgovorilo, da starši vplivajo na prehranjevalne navade otroka, 2 starša (10%) pa je mnenja, da starši ne vplivajo na prehranjevalne navade otroka.

Vprašanje št. 7: Ali menite, da starši morajo spodbujati otroka k zdravi prehrani?

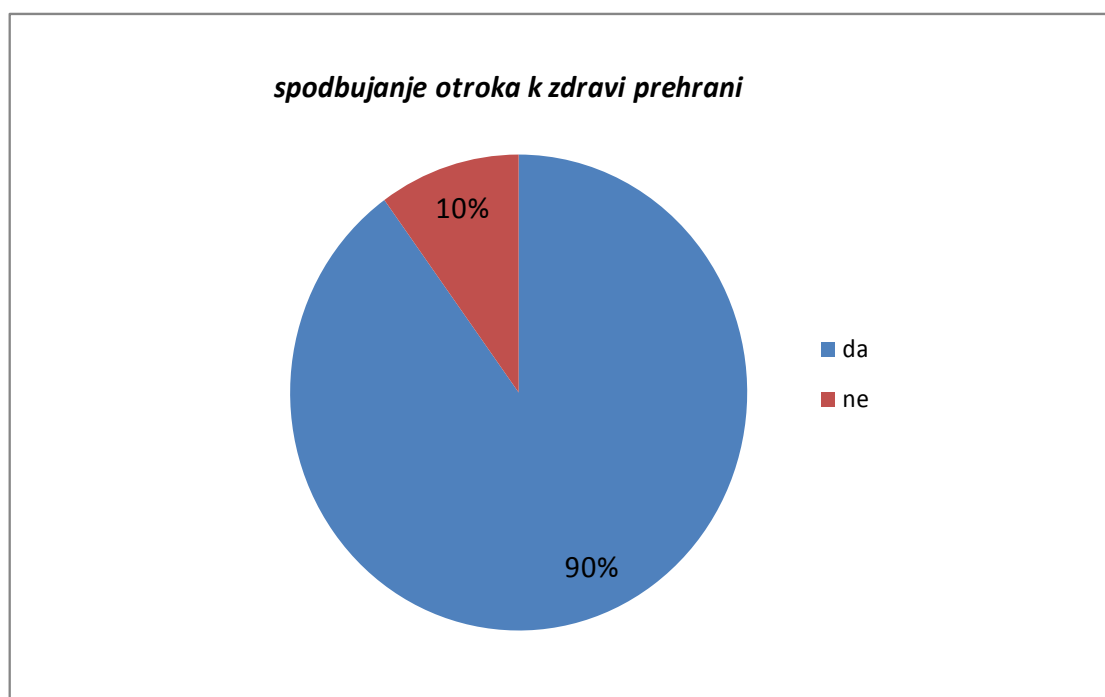
Tabela in graf 7: Spodbujanje otroka k zdravi prehrani

Tabela 7

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	18	90
ne	2	10
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 7

Vir: lasten.

18 anketiranih staršev (90%) meni, da je potrebno otroka spodbujati k zdravi prehrani, 2 staršev (10%) pa meni, da je spodbujanje otroka k zdravi prehrani nesmiselno.

Vprašanje št. 8: Ali je vaš otrok izbirčen pri hrani?

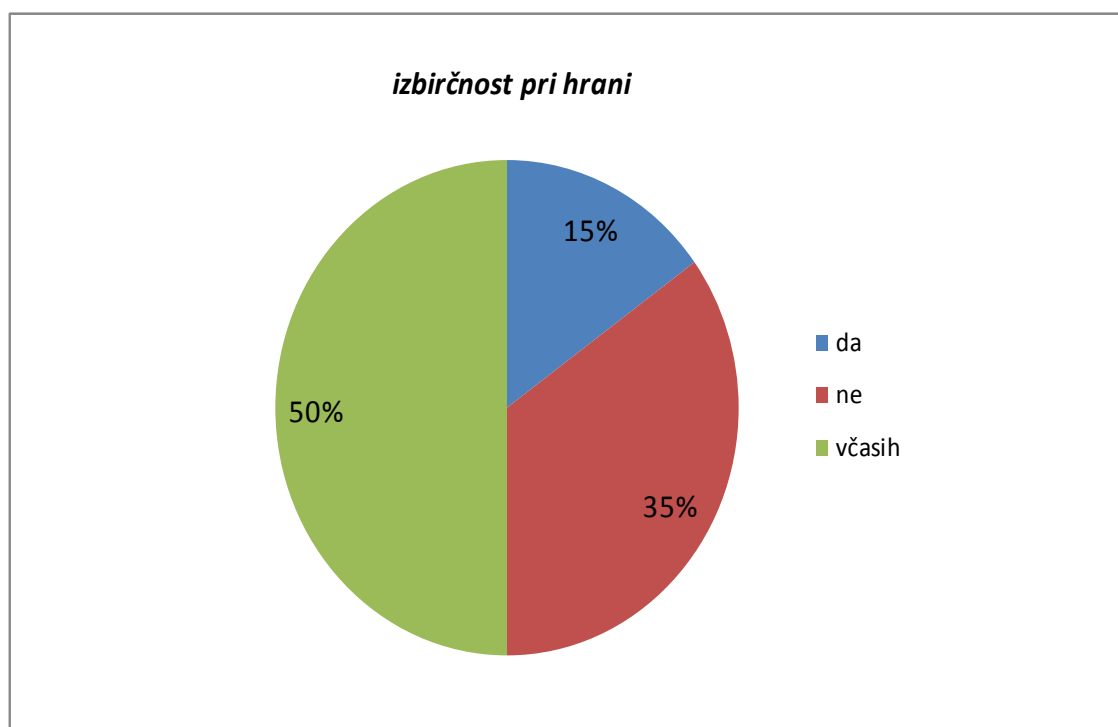
Tabela in graf 8: Izbirčnost pri hrani

Tabela 8

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	3	15
ne	7	35
včasih	10	50
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 8

Vir: lasten.

Anketirani starši, ki menijo, da je njihov otrok pri hrani izbirčen, so 3 (15%), polovica staršev (50%) meni, da je njihov otrok pri hrani včasih izbirčen, 7 staršev (35%) pa pravi, da njihov otrok pri hrani ni izbirčen.

Vprašanje št. 9: Ali vašega otroka kdaj silite, da poje ves obrok?

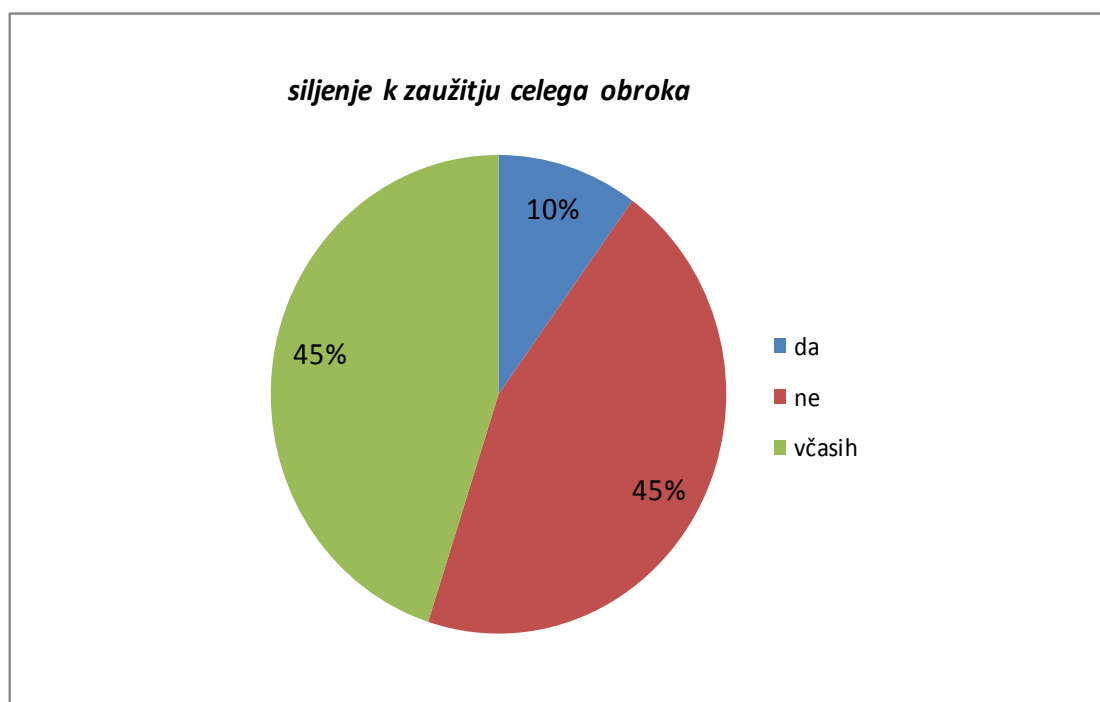
Tabela in graf 9: Siljenje k zaužitju celega obroka

Tabela 9

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	2	10
ne	9	45
včasih	9	45
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 9

Vir: lasten.

Anketiranih staršev, ki silijo otroka, da poje ves obrok, sta 2 (10%), staršev, ki otroka ne silijo k zaužitju celega obroka, je 9 (45%), 9 staršev (45%) pa otroka k zaužitju celega obroka sili včasih.

Vprašanje št. 10: Ali mislite, da otrok poje vso hrano v vrtcu?

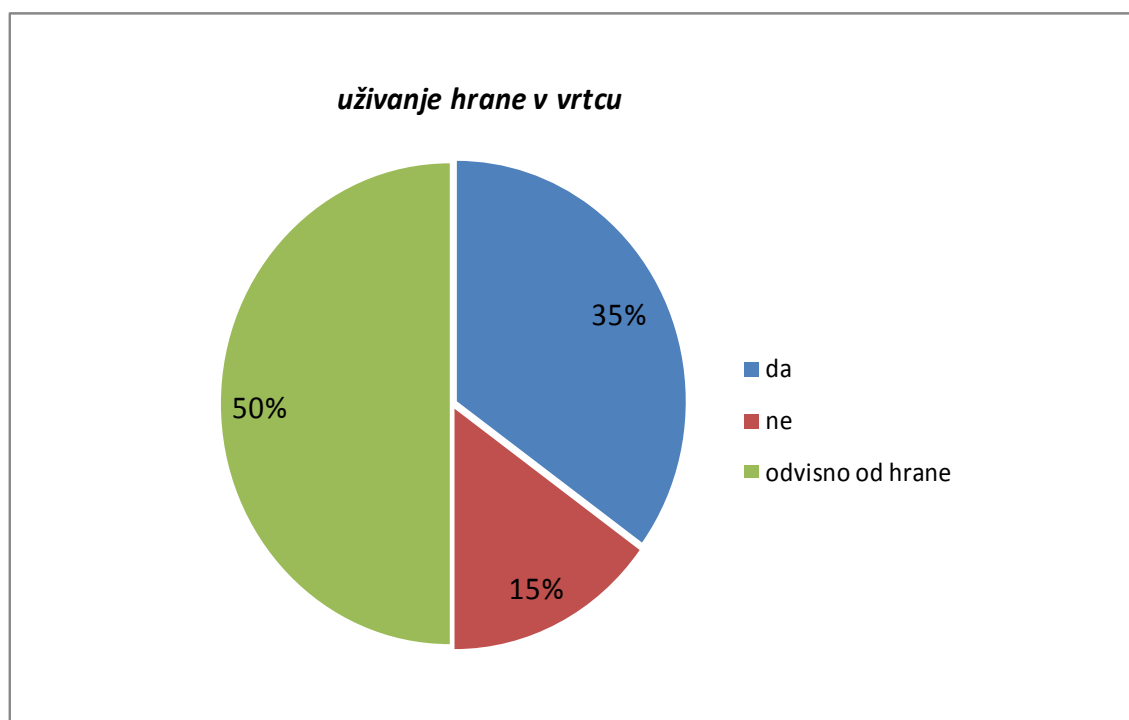
Tabela in graf 10: Uživanje hrane v vrtcu

Tabela 10

OGOVR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	7	35
ne	3	15
odvisno od hrane	10	50
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 10

Vir: lasten.

Po mnenju anketiranih staršev je 7 staršev (35%), ki pravi, da njihovi otroci pojejo vso hrano v vrtcu, 3 starši (15%) so odgovorili, da njihov otrok ne poje vso hrano v vrtcu, 10 staršev (50%) pa misli, da je to odvisno od hrane na jedilniku.

Vprašanje št. 11: Ali je vaš otrok zadovoljen s hrano v vrtcu?

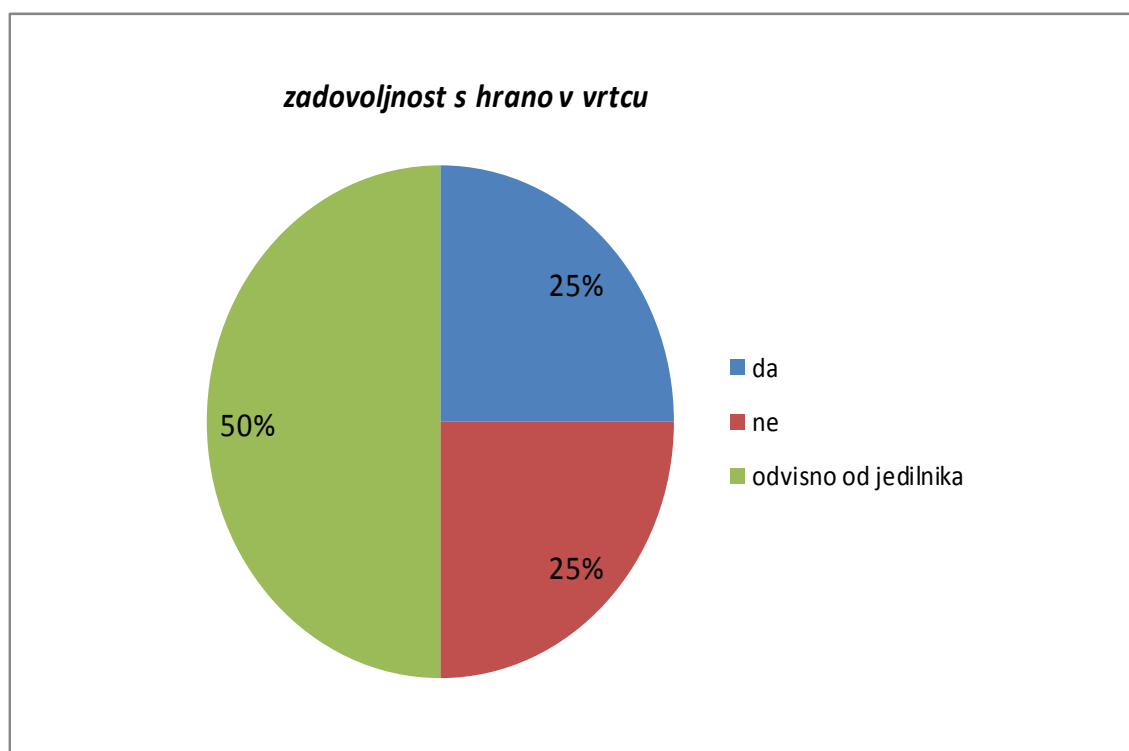
Tabela in graf 11: Zadovoljnost s hrano v vrtcu

Tabela 11

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	5	25
ne	5	25
odvisno od jedilnika	10	50
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 11

Vir: lasten.

Kar polovica anketiranih staršev (50%) je odgovorila, da je zadovoljnost s hrano odvisna od jedilnika, 5 staršev (25%) je mnenja, da otrok ni zadovoljen s hrano v vrtcu in 5 staršev (25%), da je otroku hrana v vrtcu všeč.

Vprašanje št. 12: Ali bi spremenili hrano v vrtcu?

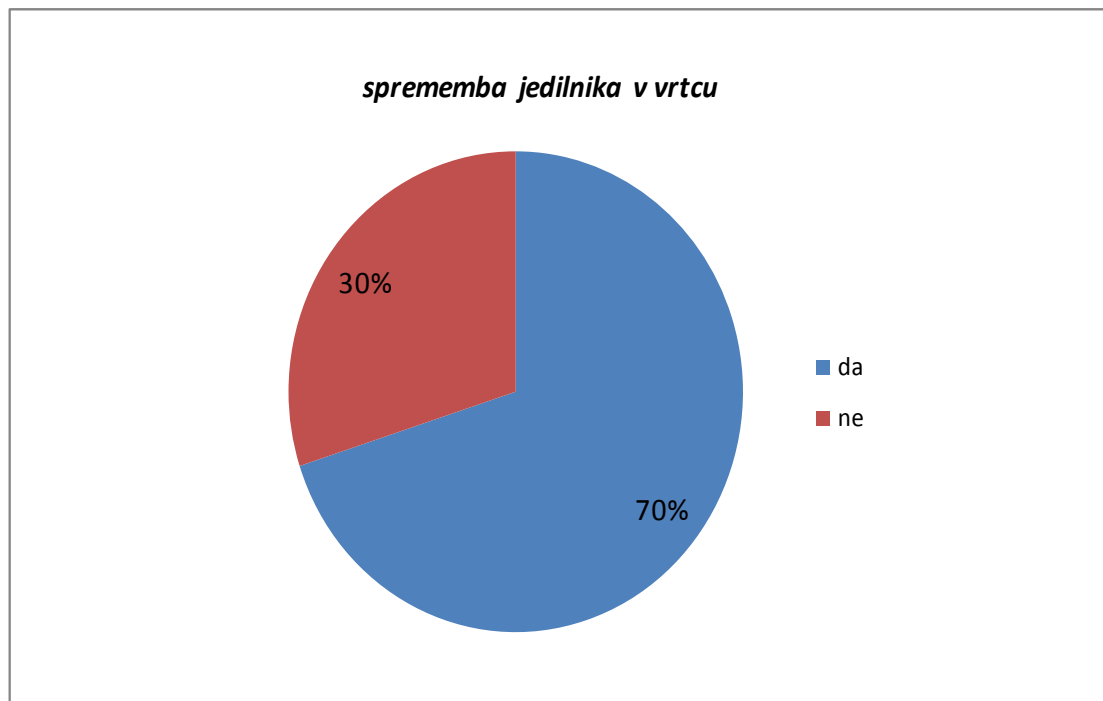
Tabela in graf 12: Sprememba jedilnika v vrtcu

Tabela 12

ODGOVOR	št. odgovorov	št. odgovorov v %
da	14	70
ne	6	30
SKUPAJ	20	100

Vir: lasten.

Graf 12

Vir: lasten.

Kar 14 staršev (70%) bi spremenilo jedilnik v vrtcu, 6 staršev (30%) pa je z jedilnikom v vrtcu zadovoljnih.

VREDNOTENJE HIPOTEZ

Hipoteza 1: Predvidevanje, da je polovica staršev zadovoljna s hrano v vrtcu, ni bilo potrjeno, saj sem ugotovila, da kar polovica staršev spremlja jedilnike v vrtcu in kar vsi starši poznajo, kaj je zdrava prehrana. Tako da na vprašanje ali se otroci prehranjujejo zdravo je 60% anketiranih staršev odgovorilo, da niso zadovoljni s hrano v vrtcu. Starši, ki spremljajo jedilnik v vrtcu so ugotovili, da je v vrtcu preveč industrijsko predelane hrane in tako tudi otroci premalo zaužijejo svežih, naravnih obrokov.

Hipoteza 2: Predvidevanje, da so otroci zadovoljni s hrano v vrtcu, ni bilo potrjeno, saj kar polovica staršev je odgovorila, da je vse odvisno od jedilnika in ponujene hrane. 70% staršev pa bi spremenilo jedilnik v vrtcu.

Hipoteza 3: Predvidevanje, da so starši prvi, ki otroku predstavijo zdravo prehrano, je bilo potrjeno, saj 90% anketiranih staršev pravi, da starši vplivajo pri prehranjevalnih navadah otroka.

Hipoteza 4: Predvidevanje, da obstaja povezanost med vzgojo otroka in njihovim izboljšanjem prehranjevanja, je bilo potrjeno, saj vsi anketirani starši se zavedajo pomembnosti zdrave prehrane. Kar 90% staršev spodbuja otroka k zdravi prehrani in tako ga tudi nauči zdravega prehranjevanja in manj izbirčnosti. 45% anketiranih staršev pravi, da je treba otroka včasih tudi malo posiliti pojesti ves obrok.

8 ZAKLJUČEK

Zdrave prehranjevalne navade začnemo otrokom privzgjati že zelo zgodaj, saj za predšolske otroke je zdrava prehrana bistvenega pomena. Seveda je pomembno, da imajo starši zdrav odnos do hrane in tudi dovolj znanja o zdravi prehrani.

Starši in vzgojitelj, morajo biti otrokom vzgled in jih navajati na zdrave prehranjevalne navade.

Za vzdrževanje in varovanje zdravja so pomembni zdrava prehrana, ritem hranjenja in število dnevnih obrokov. Otroci potrebujejo zdravo hrano, saj jim le ta omogoča normalno rast in razvoj, obnavljanje organizma in opravljanje njegovih vsakodnevni funkcij. Otroci glede prehrane so popolnoma odvisni od odraslih.

Malica ima za odraščajoče otroke zelo velik pomen, saj velikemu številu otrok predstavlja prvi obrok. Pri osnovnem načelu zdrave prehrane morajo imeti otroci najmanj tri obroke dnevno. Še bolje pa je, če imajo med tremi glavnimi obroki tudi dve malici. Za dobro prehrano otrok so torej potrebni ustrezna vzgoja otrok in njihovih staršev, stalen zdravstveni nadzor otrok ter nadzor nad kakovostjo in higiensko neoporečnostjo hrane.

Problem nezdravega prehranjevanja v vrtcu ni samo v tem, da ljudje ne bi bili dovolj ozaveščeni o koristnih učinkih zdrave prehrane za zdravje, ampak v motivaciji.

Z raziskavo sem ugotovila, da več kot polovica staršev ni zadovoljna s hrano v vrtcu. Kar pomeni, da vrtec ponuja preveč industrijsko predelane hrane in manj sveže, naravne hrane. Vsak starš se zaveda pomembnosti zdrave prehrane in več kot polovica staršev bi spremenila jedilnik v vrtcu. Iz raziskave je razvidno, da večina staršev spodbuja otroka k zdravi prehrani. Skoraj polovica anketiranih staršev pa pravi, da je treba otroka včasih posiliti in tako preprečiti izbirčnost.

In kako bi izboljšali rezultate raziskave?

Velika odgovornost je predvsem na vrtcih, saj bi le-ti morali organizirati veliko predavanj in delavnic na temo zdrave prehrane za vse delavce v vrtcu, za starše in tudi otroke. Zelo pomembno je, da vse projekte o zdravi prehrani vključuje tudi starše, saj tudi oni so tisti, ki doma pripravljajo hrano, ki jo uživa cela družina. Vzgojitelji bi morali večkrat povabiti v vrtce strokovnjake, ki bi s praktičnim ustvarjanjem pripravili zdrav obrok.

Otroci velik del dneva preživijo v vrtcu, zato jim morajo zagotoviti tudi zdravo prehranjevanje, ki je primerno njihovi starosti. Vrtec oziroma vrtčevske kuhinje lahko pri otrocih pomembno prispevajo k vzgoji za zdravo prehranjevanje.

Da bi izboljšali prehranjevalne nadave otroka v vrtcu je treba spodbujati njihovo znanje o zdravi prehrani. V promociji zdravega prehranjevanja otrok moramo uporabiti enostavna in jasna priporočila in jim prikazati z vidika praktične uporabnosti. Starši ter vzgojitelji morajo s svojim zgledom zdravega prehranjevanja, vzgajati otroke, tako bodo otroci zadovoljni in se naučili zdravo živeti.

Menim, da bo vrtec Trebnje v prihodnje dobro poskrbel za prehrano otrok in jim ponudil bolj pesto in raznoliko hrano. Strokovni delavci se bodo potrudili, da bi otrokom privzgojili pozitiven odnos do hrane in jih spodbudili k zdravemu načinu življenja.

LITERATURA

Blois Keith. Marketing and nonprofit organizations. Butterworth Heinmann, Oxford, 1994.

Carroll S. Veliki družinski vodnik za zdravo življenje. Državna založba Slovenije (DZS), Ljubljana, 1996.

Dobkin Peter Hall. Inventing the nonprofit sector and others essays on philanthropy voluntaristi and non-profit organizations. John Hopkins University Press, London, 1992.

Gabrijelčič Blenkuš M., Pograjc L., Gregorič M., Adamič M. in Čampa A. Smernice zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (od prvega leta starosti naprej). Ministrstvo za zdravje, Ljubljana, 2005.

Gavin M. L., Dowshen S. A. in Izenberg N. Otrok v formi: praktični vodnik za vzgojo zdravih otrok – od rojstva do najstniških let. Mladinska knjiga, Ljubljana, 2007.

Hlastan Ribič C., Maučec Zakotnik J., Koroušič Seljak B. in Pokorn, D. Praktikum jedilnikov zdravega prehranjevanja v vzgojno-izobraževalnih ustanovah (od prvega leta starosti naprej). Ministrstvo za zdravje: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, 2008.

Horak Christian. Controlling in nonprofit organizations. Deutscher Universitäts-Verlag, Wiesbaden, 1995.

Hubberstey S. Zdravje za otroke: Tehniška založba Slovenije, Ljubljana, 2001.

Jelovac Dejan. Jadranje po nemirnih vodah managementa vladnih organizacij. Visoka šola za management, Koper, 2002.

Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šport, Ljubljana, 2004.

Levičar R. Vodnik po nevladnih organizacijah v Sloveniji. Agencija za razvojno iniciativo, Ljubljana, 1999.

Mintzberg H. Power in and around organisations. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, 1983.

Pokorn D. Oris zdrave prehrane: priporočena prehrana. Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije, Ljubljana, 2001.

Šporar Primož. Kako jadrati čez nemirne vode managementa nevladnih organizacij? Pravno informacijski center nevladnih organizacij, Koper, 2000.

Trunk Širca Nada in Mitja I. Tavčar. Management nepridobitnih organizacij. Visoka šola za management, Koper, 1998.

Železnik B. Bistvo je očem nevidno: pomočnik za prehrano mladih in najmlajših. Forma 7, Ljubljana, 1996.

VIRI

Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen programov v vrtcih, ki izvajajo javno službo. Uradni list RS, št. 97/2003, 77/2005, 120/2005.

Pravilnik o normativih in tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca. Uradni list RS, št. 73/2000, 75/2005.

Vzgojno - varstveni zavod Trebnje. Letni delovni načrt 2008/2009, Trebnje.

Zakon o vrtcih. Uradni list RS, št. 12/1996, 44/2000, 78/2003, 72/2005.

Zakon o zavodih. Uradni list RS, št. 12/1991, 45/1994.

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana.

URL=«<http://www.uradni-list.si/1/content?id=4354>«. 10.04.1997.

Zavod za zdravstveno varstvo Ljubljana.

URL=«http://www.zzv-lj.si/index.php?page=static&item=249&get_treerot=5«
November 2009.

SEZNAM TABEL

Tabela 1: Organizacijske oblike pridobitnih in nepridobitnih organizacij v Sloveniji6

Tabela 2: Organizacijska shema Zavoda za zdravstveno varstvo Ljubljana21

SEZNAM TABEL IN GRAFOV

Tabela in graf 1: Poznavanje zdrave prehrane	38
Tabela in graf 2: Spremljanje jedilnikov v vrtcu	39
Tabela in graf 3: Mnenje staršev o zdravem prehranjevanju v vrtcu	40
Tabela in graf 4: Jedilnik v vrtcu	41
Tabela in graf 5: Mnenje staršev o pomembnosti zdrave hrane v otroštvu	42
Tabela in graf 6: Prehranjevalne navade v otroštvu	43
Tabela in graf 7: Spodbujanje otroka k zdravi prehrani	44
Tabela in graf 8: Izbirčnost pri hrani	45
Tabela in graf 9: Siljenje k zaužitju celega obroka	46
Tabela in graf 10: Uživanje hrane v vrtcu	47
Tabela in graf 11: Zadovoljnost s hrano v vrtcu	48
Tabela in graf 12: Sprememba jedilnika v vrtcu	49

PRILOGA

Anketni vprašalnik

ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani starši!

Najprej vas lepo pozdravljam. Sem Stina Čepak in končujem študij na Fakulteti za upravo v Ljubljani.

Pred vami je vprašalnik s katerim želim ugotoviti, kako zdravo se prehranjujejo otroci v vzgojno – varstvenem zavodu Trebnje.

Obračam se na Vas s prošnjo, da odgovorite na vprašanja tako, da izberete med možnimi odgovori ali da napišete Vaš odgovor sami.

Za sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujem.

Stina ČEPAK

1.) Ali morda veste kaj je zdrava prehrana?

- a.) DA
- b.) NE

2.) Ali spremljate jedilnike v vrtcu?

- a.) DA
- b.) NE
- c.) OBČASNO

3.) Ali mislite, da vaš otrok se prehranjuje zdravo v vrtcu?

- a.) DA
- b.) NE
- c.) NEVEM

- 4.) Kaj vam ni všeč na jedilniku v vrtcu?
- a.) PREMALO SADJA
 - b.) PREMALO MLEČNIH IZDELKOV
 - c.) PREVEČ SLAŠČIC
 - d.) PREVEČ INDUSTRIJSKO PRIDELANIH ŽIVIL (paštete, konzerve,..)
- 5.) Ali mislite, da zdrava prehrana vpliva na rast in razvoj otroka?
- a.) DA
 - b.) NE
 - c.) NEVEM
- 6.) Ali menite, da starši vplivajo pri prehranjevalnih navadah otroka?
- a.) DA
 - b.) NE
- 7.) Ali menite, da starši morajo spodbujati otroka k zdravi prehrani?
- a.) DA
 - b.) NE
- 8.) Ali je vaš otrok izbirčen pri hrani?
- a.) DA
 - b.) NE
 - c.) VČASIH
- 9.) Ali vašega otroka kdaj silite, da poje ves obrok?
- a.) DA
 - b.) NE
 - c.) VČASIH
- 10.) Ali mislite, da otrok poje vso hrano v vrtcu?
- a.) DA
 - b.) NE
 - c.) ODVISNO OD HRANE

11.) Ali je vaš otrok zadovoljen s hrano v vrtcu?

a.) DA

b.) NE

c.) ODVISNO KAJ JE NA JEDILNIKU

12.) Ali bi spremenili hrano v vrtcu?

a.) DA

b.) NE

Hvala!

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Podpisana Stina Čepak, rojena 10.09.1983, študentka Fakultete za upravo, smer visokošolski strokovni študijski program Javna uprava, izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Zdravka Pečarja in se strinjam z objavo moje diplomske naloge na internetu.

Lektor diplomskega dela je Meta Krajnc.

V Ljubljani, dne _____

Stina Čepak
